తుమ్మ చెట్టు

ముళ్ళచెట్లు చాలా వున్నాయి కాని తుమ్మ చెట్టుకీ ముళ్ళ చెట్టనే పేరున్నది, నీరు నిలువ చేసుకోవాలని, శత్రువులాగ వచ్చే గ్రీష్మానికి తట్టుకోవాలనీ, ముళ్లు తయారు చేసుకుంటాయిట, దబ్బ చెట్టుకీ వుంటాయి ముళ్ళు. కాని దబ్బ, నిమ్మ, బాగ ఉపయోగకరం. పులిహోరా, డ్రింకూ, పప్పు చేసుకోవచ్చు "కంటతెనైవ కంటకం" అని సంస్కృత సూక్తి. దబ్బ ముళ్ళతో వ్రణాన్ని కన్నం బడేసి, చెడు రక్తం పోనిచ్చి వ్రణం నయం చేసేవారుట ప్రాచీన వైద్యులు శస్త్రం లాగ ఉపయోగపడేది. ఇప్పుడికీ పల్లెల్లో దబ్బ ముల్లుతో ముక్కు కుట్టించుతుంటారు పల్లీయులు. కాలిలో ముల్లు ముళ్ళు తోనే తీస్తారు. వారికి సూది అందుబాటులో వుండదు పొలాల రక్షణ కోసం ముళ్ళ కంచె చుట్టూ వేస్తారు.

కానీ ముళ్ళవల్ల నష్టమూ వున్నదీ. బట్టలు చించుతాయి బట్టలకి గోధుమరంగు మరకలవుతావి. కాలిలో ముల్లు తీసేయకపోతే విషాక్తమై నీరుపట్టి హాని చేస్తుందీ.

పార్వతమ్మకి వాళ్ళ నాన్న తన తల్లిపేరు పెట్టుతున్నాడు ఆయన తల్లి బలంగ వుండి, చూరేళ్ళూ బతికింది. చెముడులేదు కుంటి లేదు. మేహ నొప్పులు లేవు. ఆమె భర్త ఆమెకి డబ్బై అయిదవ యేటనే శుక్లాలు తీపించి, సంతోషించి పోయాడు, కనే యీడులో పిల్లల్ని అలాగ కనేసింది, పళ్ళన్నీ వూడినా పళ్ళు కట్టించుకోకండానే అన్ని తిని అరాయించుకొనేది. సత్త్వగుణం నిలుపుకొని అన్ని రకాల మనుషులను భరించింది, రక

రకాల పువ్వులను చూసి ఆనందించినట్టు ఆనందించింది, వాసన లేని పూలనూ మెచ్చగలిగింది

నానమ్మ పేరు మనవరాలి పేరు ఒకటైనా మనస్తత్వం మాత్రం భిన్నంగా వున్నది, గుక్క పట్టి, పెంకూలెగిరి పోయే టట్టు యేడ్చేది. నెల వెళ్ళకముందే. పాకటం రాగానే పీకటము వచ్చేసింది. ఆడపిల్లే గదా, అన్నప్రాశ అని ఆర్భాటంగా పం డగచేయాలా అని వాళ్ళ నాన్న పండగ కాన్సిల్ చేశాడు. పళ్ళురావటం ఆలస్యమైనా, పదినెలల బిడ్డ తండ్రి విస్తరి మీద కెగటడేది. మలక్కాడలూ, ఆవకాయ ముక్కా చప్పరించేది. తండ్రి బాగా నవ్వేవాడు. తల్లి ధడుచుకున్నది. పిల్లను యివ తలికి తీయలేక పోయింది.

'బకాసురిలాగా వున్నదే. అని విస్తుపోయింది.

బడికి వెళ్ళటం నేర్చి అడుకోటం నేర్చి, తోటి పిల్లల్తో కలియబడేది. వారి చేతుల్లోవి నాక్కనేది1 ఒకమ్మాయి బుగ్గన పటిక బెల్లం ముక్క పెట్టుకుని బడికి వచ్చింది. దగ్గు వస్తున్న దని వాళ్ళమ్మ 'చప్పరిస్తూ వుండు' అని నోట్లో వుంచి పంపిం దిట.

"బుగ్గనేమిటి పెట్టుకున్నావు కోటీ! వక్క తింటున్నావా? యిప్పటినుంచే. మేష్టరుతో చెపుతానుండు" తర్జనితో బెదిరించి నది తమ్మా. పార్వతమ్మని పారూ అని చిన్నదిచేసి పిలక పి ల్లలు అల్లరికి తమ్మా అని పిలవటం మొదలు పెట్టారు.

"ఊహూ, వక్కగాదు. పటిక బెల్లం ముక్క. మాఅమ్మ

నోట్లో పెట్టుకోమని చెప్పింది." ఎగబీలుస్తూ అన్నదా బుద్ధిమంతురాలు.

'ఇచ్చేసెయ్!' అన్నది తమ్మా.

ఆ ఆరేళ్ళ అమ్మాయి యివ్వలేదు. అంతే దాని నెత్తిమీద మొట్టి, అది నోరు తెరిచి యేడుస్తే నోట్లో పటిక బెల్లం ముక్క లాగేసి తననోట్లో పెట్టుకొని కొరికే చిన్నదిచేసి నమిలేసి మింగేసింది.

అదే స్వభావంతో హైస్కూలు చదువు పూర్తిచేసే లోపల 'తమ్మా' కాస్త "తుమ్మా" అనేపేరు తెచ్చుకొన్నది. పరీక్షలు వర్రీక్షలు వ్రాసేప్పుడు కాపీ కొట్టేది వాచర్ చూసిందా గుడ్లురిమి కొట్టడానికి వెనుకాడేదిగాదు. పుస్తకాలు పెన్సిల్లు లాగేయటమే. ఆటల్లో ఫస్టువచ్చి, స్కూలుకి పేరు తెస్తున్నదని టీచర్లు పూరుకునేవారు. అన్నిటిలో ఫస్ట్ ప్రైజస్ కొట్టి, చాంపియన్ అనే బంగారు పతకం మెళ్ళో వేయించుకున్నది తుమ్మా.

ఒడ్డు, పొడుగు అవుతున్న కూతుర్ని చూసి, వాళ్ళ నాన్న దత్తు డెల్లిన దేవయ్యకి బాగా ఆస్తి వున్నవాడికిచ్చి పెళ్ళి చేశాడు. దేవయ్య వేలు విడిచిన మేనల్లుడే. చుట్టాల పిల్లలు దేవయ్యకి దేబెయ్య అని నిక్‌నేమ్ పెట్టారు. జలుబూ, పిల్లికూనలాగావుండి యెగబీలుస్తూ, మెల్లిగా మాట్లాడేవాడు. నలుపు.

అత్తవారు తుమ్మాని అత్తవారింటికి పంపమని వేగిర పెట్టారు. తండ్రి సారె యివ్వాలని తాత్సారం చేశాడు.

పీంఛీవీరులాగా అత్తా, మామ, బావగారు, ఆడపడుచు పక్కింటి దంపతులు వచ్చి, మేనాలో కొడుకూ కోడల్నీ కూచో బెట్టి తాము రెండెడ్ల బళ్ళలో యెక్కారు.

"నాన్నా! అమ్మా! సారె పంపండి. లేకపోతే అత్తవారు నన్ను రోష్టు పెట్టారా ముదురు పాకాన పడుతుంది. వ్యవహారం మేనాలోంచితలబైటపెట్టి కళ్ళుపై కెత్తివార్నింగిచ్చింది తుమ్మ

అత్తవారింటికి వచ్చింది. యాడాదిలోపలే పరిస్థితులన్నీ ఆకళించుకున్నది తుమ్మ. తలపంకించింది. ఔడు కరిచింది. మీసం లేదుగాని మెలేసేదే. మొగుడ్ని చూసి నవ్వుతుండేది. ఆడంగి రేకుల అబ్బయ్య అని జీతగాడి యెదుటే మరో బిరుదు ఇచ్చింది మొగుడికి. చూశావా! ఆ కులుకు మగవాడే అని పని మనిషి యెదుట నోటిమీద చెయ్యేసుకుని హవ్వ! గట్టిగా అరవ నూ గూడా అరవలేడేం? అన్నది. కూరుచుంటే లేవలేడు, కూర చట్టి దింపలేడు. కొట్టాస్తడే నాకునవ్వొస్తదే. అని పాడుతూ అభి నయించింది.

ముంతంత కొప్పు పెట్టి పట్టచీర కట్టి వంటచేసి వడ్డించి, అత్తనూ, మామనూ మెప్పించింది.

మొదట్లోనేమో గుళ్ళకంటె, జిగినీ గొలుసు మెడలో ధరిం చేది. కాళ్ళకు అందెలు, కడియాలు, గొళ్ళెపు గొలుసులు పాం జేబులు తుమ్మకాయ గొలుసుల్లా మార్చి మార్చి పెట్టుకొనేది. పాతవి కాగానే చెడగొట్టించి కొత్తవి చేయించుకొనేది.

చేతులకు పలకల మురుగులు మురుగుదీ గొలుసులు పె ట్టుకుని, బనారస్ పట్టుచీర రవికా ధరించి, శంకరమఠానికి మం చినీళ్ళకోసం, బిందె నడుమున కానించి చుట్టూ చెయ్యివేసి, కాటుకరేకలు దిద్దిన కళ్ళు తిప్పుతూ అన్నివేపులాచూస్తు వెళ్ళేది శంకర మఠం ఆవరణలో గొట్టపుబావి వున్నది తియ్యని నీళ్ళు వడినాయి. తేగలిగినన్ని నీళ్ళు తెచ్చి యింట్లో గంగాళంలో పోసేది. మనిషెత్తు గంగాళమది. మూడు తరాలనాటిది.

"అన్ని నీళ్ళెందుకు తెస్తావూ?" అంటాడు మొగుడు.

'మన బావిలో నీళ్ళు వుప్పులు. పప్పువుడకదు, వంటకూ తాగేందుకు కావద్దు. చుట్టాలోస్తారా మరి చీటికీ మాటికీ పోనా' మెడ తిప్పి మూతి విరిచింది.

జీతగాడు నయం నవ్వుతూ మాట్లాడుతాడు. మగమహా మగమహారాజు అనుమానిస్తాడు అని మెటికలు విరిచిందీ.

"పాలేరు నయం, వాడి పెళ్ళాం చేసే పన్లకి చూసీచూడ నట్టూరుకుంటాడు." అని యీసడించింది.

ముగ్గురు పిల్లలు కలిగారు. వాళ్ళను చూసన్నా గర్వ పడదామని ఆశిస్తే అదీ పొసగలేదు. పెద్దబ్బాయి సోమూ, అప్పుడే దొంగ అనీ, టక్కరి అని పేరు తెచ్చుకున్నాడు. చూపే వక్రచూపు. వంగిగా మాట్లాడుతాడు. రెండో కొడుకూ నలుపే. నత్తిలాగా వచ్చింది. వాడిని చూడగా చూడగా వెట్టి వెధవలాగా తోచాడు. కూతురు కాళ్ళు యెత్తెత్తి వేస్తూ, పరికిణీ నేలకి తాకకుండా, పైకి పట్టుకుని, ఆడపిల్లల బడికెళ్తుంది.

చాలా ఆచారం పాటిస్తుంది. యేదో ఒకటి పారేసుకని యేడుస్తూ యింటికొచ్చి తండ్రితో చెప్పుకుంటుంది.

"ఇదేం పిల్లలో! పుణ్యం కొద్దీ పురుషుడూ, దానం కొద్దీ బిడ్డలూ అన్నారు. మా అక్క పిల్లలు బంగారు బొమ్మలు. మా బావ యెంత అందగాడో! జమీందారు చాయా, హుందాగా కనబడతాడు. పిల్లలు జమీందారు బిడ్డలల్లే వుంటారు. పొలాలు లేకపోతేనేం. అక్క కూతురు వీణ నేర్చి బళ్ళో స్టేజీ మీద కూచుని వీణ వాయించింది. కొడుకు ఆటల్లో ఫస్టు వచ్చి ప్రైజులు తెచ్చాడింటికి. భూములూ, పొలాలు లేకపోతేనేం. మంచి గుడ్డలే కడతారు. మంచి తిండే తింటారు. మా అక్క నాకన్న అందగత్తె. అయినా మా బావ వొక్కనాడూ అనుమానించలేదు. నొవ్వనాడలేదు. అడ్డుమాట అనలేదు." అని తల పోస్తూ దీపం పెట్టటం మరిచి తలకి చెయ్యి ఆనించి గోడ వారగా కూచున్నది వమ్మి.

చివరి ఆడపడుచు పురిటికొచ్చింది. దీపం వెలిగించి ముక్కాలి పీటమీదుంచి వదిన్ని చూసింది. దీపానికి దణ్ణం పెడుతూ అడిగింది.

"అట్లా వున్నావేం వదినా?"

"యెట్లా వున్నానూ?"

"తుమ్మల్లో పొద్దూకినట్టున్నావు-" అని మోటు సరస మాడింది.

"మీ అన్న తెచ్చిన అల్లుడు బాగలేడూ? తుమ్మమొద్దల్లే వున్నాడు. యెంతసేపూ పొలాలు చూస్తారు. అందం చందం

చదువూ పెద్ద వుద్యోగం అక్కర్లా మీకు. మీ అన్నకు మంచి బట్ట కట్టాలనే తెలియదు. పంది చిగుళ్ళూ, చేతిలో యెప్పుడూ విసనకర్రా, గుడ్డ బనియనూ, కావి ధోవతీ." అంటూ లేచింది తుమ్మ. అడపడుచు వంటింట్లోకి పారిపోయింది.

ఆ రాత్రికి పెద్ద కొలువైంది. అన్నీ విసిరేస్తూ, కసురుతూ, యెత్తి పడేస్తూ వంట చేసింది తుమ్మ.

వడ్డించేసింది. అందరూ తలలు వంచుకుని, కిమ్మనకుండా, గుటుకూ గుటుకూ అన్నాలు తింటున్నారు. యేది వడ్డించినా నించునే వడ్డించింది. నెత్తిమీద పడతాయేమోనని, తల యిటూ అటూ కదిలిస్తూ చల్లాన్నం వరకూ వచ్చారు. అడపడుచు లేచి, చెయ్యి కడుక్కు వచ్చి చల్ల పోసిందందరికీ.

"నేను రేపు బయలుదేరి మా అక్క యింటికి వెల్తున్నాను. దాని కొడుకు ఒడుగు. నేను వచ్చేదాకా సుంది చేస్తుంది." అన్నది తుమ్మ.

సుంది అంటే సుందరమ్మ. వృద్ధురాలూ, పేదరాలూ, ముత్తైదువ. వరసకు తోడు కోడలవుతుంది. తుమ్మకి అనుకూలంగా వుంటుంది. కబురందగానే వస్తుంది.

"యెట్లా వెళతావూ? నిన్ననేగా చందూకి స్నానం చేయించాము వాడింకా దగ్గుతూనే వున్నాడు. మీ వాళ్ళు తిట్టరూ. తరవాత వెళ్దువుగాని" అన్నాడు మొగుడు.

"వడుగయాక వెళ్ళనా? యేం తెలివీ? వెళ్ళి తీరుతాను" అన్నది.

తక్కినవాళ్ళు నోరెత్తలేదు.

అక్క వున్న వూరు దగ్గరే. కాని బండి కుదర్లేదు. బండి కట్టే చెన్నయ్యకి జ్వరం. వాడి కూతురికి ఆటలమ్మ పోసింది. స్నానం కానిదీ బండి తోలరాదు.

వేరే బండి మాటాడుకున్నది తుమ్మ. పందిట్లోకి అడుగు పెట్టేప్పటికి, వటువు, "భవతీ! భిక్షాందేహి." అంటున్నాడు. అందరూ తుమ్మనూ ఆమె కొడుకునూ చూశారు. కొడుక్కి ఆటలమ్మ పోస్తే, స్నానం కనిస్తూనే వచ్చిందని తెలుసుకున్నారు. కొంతమంది ఆ సాయంకాలమే జారుకున్నా. రాత్రికల్లా తుమ్మ పెద్దకొడుకు సోమూ నడిచే వచ్చేశాడు తల్లి వున్న చోటుకి.

అక్క భగీరథమ్మ అడిగింది.

"అది అంటువ్యాధి గాదూ పార్వతీ! మీ అత్తా మామా వెళ్ళద్దనలేదూ. ఇవాళ్టికెన్నో రోజూ."

"నీకూ, కడుపోప్పియి, రక్తస్రావం కట్టక, బలహీనపైనావని విని పరుగెత్తుకొచ్చాను. చాలా తీసేశావే భాగీ! నాతో ర.

మా వూళ్ళో ఘనపైద్యుడున్నాడు. మంచి మందిస్తాడు." అన్నది తుమ్మ, భిక్ష చదివించింది. రెండు రోజులున్నది.

మూడవనాడు సోమూ, గంతులేస్తు యేడుస్తు తన కొత్త బూట్లు పోయినై, భాగీరథమ్మ కొడుకు తీసి, యెక్కడో దాచాడని గొడవ లేవదీశాడు. భాగీరథి పిల్లవాడిని, బాది నిలేశారు. తల్లి అన్నది.

"ఇచ్చేయ్ సూరీ! యెక్కడ దాచావు?"

"నేతియ్యి లేదు. వాడే యెక్కడో మరిచిపోయి వచ్చేశాడు. నామీద నేరం చెపుతున్నాడు." అన్నాడు సూరీడు.

ఈ కంప్లెయింట్ త్వరగా, తండ్రి భీమశంకరం వరకూ వెళ్ళింది. ఆయన వచ్చి కొడుకును స్తంభానికి తాళ్ళతో కట్టేశాడు. చేతులు విరిచి వెనక్కి కట్టేశాడు. చేతులో చింతబరిక.

"ఇప్పుడే నిజం బైటికొస్తుంది." అని ఒక్క చురక బలంగా వేశాడు. పిల్లవాడి రక్తం బయటికొచ్చింది.

జుట్టు ముడేసుకుంటూ తుమ్మ పరుగెత్తుకొచ్చి బావను వాటేసుకున్నది. వంటిమీద రవిక లేదు. చీర వూడుతున్నది.

"పిల్లలు యేదో అనుకున్నారు బావియ్యా! ఇదేం పని? బంగారమంటి బిడ్డను చంపదలిచావా? అడివిమనిషి. ఒక్కొక్క కాన్పుకు యెంత కష్టపడింది మా అక్క? పిల్లల్ని తేరగా కనిపించి చంపదలుచుకున్నావా?" అన్నది.

ఒక్క విదిలింపుకు పోయి, దూరంగా పడింది. చీర యింకా వదులైంది. లేచి కట్టుకుంటూ నిలబడింది. సోమూ నవ్వుతూ కదుల్తూ వినోదిస్తున్నాడు.

రెండోసారి బెత్తం లేచేప్పటికల్లా, పెద్ద వదిన శాంతమ్మ పిల్లవాడి ముందున్నది. నవ్వుతూ అన్నది.

"సీదీ ప్రథమ కోపం మరిదీ! తొందరపడకు. బూట్లిప్పుడే చూపిస్తా. ఆ బెత్తమిటియ్యి. లేదా నా రక్తం కళ్ళజూడాల్సిందే యివాళ." చెయ్యి జాపింది.

ఆమె చేతికి బెత్తమిచ్చేశాడు మరిది.

"తెచ్చి చూపండి ఈ నింద పోవాలి. నేనే నేర్పు తున్నానంటారు ముందు ముందు. పాలాలు లేవు గదూ నాకు. నా పిల్లలంతా దొంగలే అంటారు". తీవ్రంగా చూస్తు, చేతులు కట్టుకు నిలబడ్డాడు భీమ శంకరం.

శాంతమ్మ బెత్తంతోనే పోయి సోమూ రెక్క పట్టుకుని అడిగింది. "బూట్లు వేసుకుని యెక్కడెక్కడ తిరిగావూ? చూద్దాం రా."

వాళ్ళిద్దరూ తిరిగి గుడి వెనక వున్న చిన్న కోనేరు, పూలతోటలోకి వెళ్ళారు. కోనేరు మెట్లమీదున్నాయి కొత్త బూట్లు.

"ఇక్కడ వదిలేసి మరిచిపోయినాను పెద్దమ్మా." చప్పట్లు కొట్టి, నవ్వి, బూట్లెక్కించుకుని, పెత్తల్లి చెయ్యి పట్టు కుని, కులుకుతూ నవ్వుతూ వచ్చాడు సోమూ.

"అవిగో బూట్లు." అన్నది పెద్ద వదిన.

కొడుకు కట్లు విప్పి భుజం మీదెక్కించుకున్నాడు తండ్రి.

తుమ్మ తుమ్మల్లో పొద్దూకినట్టు చూసింది.

రెండు రోజులు గడిచినై. భాగీరథమ్మ చెల్లెలి వెంట ప్రయాణమైంది. "పోతున్నాము. వైద్యం చేయించుకుని, నయం చేసుకుని వస్తా." అన్నది మొగుడితో.

"ఆ గిన్నెలూ పళ్ళేలూ తోమిపెట్టు. ఇల్లు సద్దు. రేపు వెళ్ళచ్చు. ఇంతలో యేం పోదు. నే పోయినా చాలా యేళ్ళ

బతికి వుంటావు." అన్నాడు నిలబడి. స్నానం చేసి తువాలా చుట్టుకు వచ్చాడు. మరింత బలంగా దృఢంగా అందంగా కనిపించాడు తుమ్మకి. కళ్ళింత చేసుకు చూసింది.

ఒక్కో బిడ్డకే జ్వరం, తలనెప్పి వచ్చాయి. పడక వేశారు. చివరి బిడ్డలకీ, మిగిలి వుండిపోయిన చుట్టాల పిల్లలకీ తాకింది విసుక్కుంటూ వెళ్ళిపోయారు.

"అదేం మనిషి? ఆటలమ్మ పోసిన పిల్లాడిని స్నానం చేసిన రోజునే వెంటబెట్టుకొచ్చింది. మొగుడెట్లా పోనిచ్చాడూ. అత్తగారన్నా వెళ్ళగూడదు." అనలేదూ? చుక్కమ్మ విసుక్కున్నది.

"నీకు తెలియదు, చుక్కమ్మా! ముళ్ళ చెట్టుకు అందరూ వెరుస్తారు." అన్నది దమయంతి. ఆమె కూతురు నాలుగేళ్ళ పిల్లకీ తాకింది.

"పోదాం రా." అన్నది.

2

పెద్దక్క శాంతమ్మ మనమరాలి పెళ్ళి అయింది. మూణ్ణిద్ర్లకి వచ్చారు. అక్క కూతురు అంజమ్మ అల్లుడికి తలంటు పోస్తున్నది. తుమ్మా రైలు దిగి వచ్చింది. అల్లుడు అందగాడూ, చిన్నవాడూ, బుద్ధిగా తలంటు పోయించుకుంటున్నాడు. తలంటి నూనెరాచి నలుగుపెట్టి, కళ్ళలోకి కుంకుడు నురుగు పోకుండా, తుండుగుడ్డ అడ్డముంచి, తల రుద్దింది అంజమ్మ. రెండవసారి షాంపూ వాడింది. తల తుడిచి పంపింది.

బతికి వుంటావు." అన్నాడు నిలబడి. స్నానం చేసి తువాలా చుట్టుకు వచ్చాడు. మరింత బలంగా దృఢంగా అందంగా కనిపించాడు తుమ్మకి. కళ్ళింత చేసుకు చూసింది.

ఒక్కో బిడ్డకే జ్వరం, తలనెప్పి వచ్చాయి. పడక వేశారు. చివరి బిడ్డలకీ, మిగిలి వుండిపోయిన చుట్టాల పిల్లలకీ తాకింది విసుక్కుంటూ వెళ్ళిపోయారు.

"అదేం మనిషి? ఆటలమ్మ పోసిన పిల్లాడిని స్నానం చేసిన రోజునే వెంటబెట్టుకొచ్చింది. మొగుడెట్లా పోనిచ్చాడూ. అత్తగారన్నా వెళ్ళగూడదు." అనలేదూ? చుక్కమ్మ విసుక్కున్నది.

"నీకు తెలియదు, చుక్కమ్మా! ముళ్ళ చెట్టుకు అందరూ వెరుస్తారు." అన్నది దమయంతి. ఆమె కూతురు నాలుగేళ్ళ పిల్లకీ తాకింది.

"పోదాం రా." అన్నది.

2

పెద్దక్క శాంతమ్మ మనమరాలి పెళ్ళి అయింది. మూణ్ణిద్ర్లకి వచ్చారు. అక్క కూతురు అంజమ్మ అల్లుడికి తలంటు పోస్తున్నది. తుమ్మా రైలు దిగి వచ్చింది. అల్లుడు అందగాడూ, చిన్నవాడూ, బుద్ధిగా తలంటు పోయించుకుంటున్నాడు. తలంటి నూనెరాచి నలుగుపెట్టి, కళ్ళలోకి కుంకుడు నురుగు పోకుండా, తుండుగుడ్డ అడ్డముంచి, తల రుద్దింది అంజమ్మ. రెండవసారి షాంపూ వాడింది. తల తుడిచి పంపింది.

పెళ్ళాము భారతి కొత్తగుడ్డలూ టర్కీ టవల్ అందించింది. సాంబ్రాణీ పొగ వేసింది అంజమ్మ. అత్తరు పన్నీరు వాడింది భారతి. పిండి వంటలతో భోజనం. అదంతా గమనిస్తూనే వున్నది తుమ్మా.

"శాంతక్కా నీకిష్టమని, యేనాడో కావాలనుకున్నావని, మంచి కంచు గ్లాసులూ మరచెంబూ తెచ్చాను. మా వూళ్ళో వీధిలోకి కావిడేసుకుని తెచ్చాడు వ్యాపారి. యెంత బావున్నాయో చూశావా? బంగారు చెంబులకన్నా బాగున్నాయి. ఈ కంచు పళ్ళెం యెంత పొందికగా వున్నదో చూశావా? దీంట్లో అన్నం తినచ్చు. నీ కోసమనే తెచ్చా. నువే వాడుకోవాలి. నామీద కోపంగా వుంటే, నీకివి నచ్చకపోతే పంట కాలవలో పారేయ్! దగ్గరేగా కాలవ. అంజికిచ్చేవు. చాలా యిచ్చావు దానికి. అది తీసికెళ్ళటానికి వొప్పుకోదు. దానింట్లో యివి కనబడినాయా వూరుకోను." అన్నది పార్వతమ్మ, శాంత వాటిని తుడిచి అల్మరలో పెడుతూ నవ్వింది.

"అలాగే. అలాగే." అన్నది.

"పిల్లనిస్తాము. వచ్చి చూసిపో అన్నారు శాంతక్కా, నా మొగుడు మొద్దులు సంగతి నీకు తెలుసుగా. 'పిల్ల పేర పొలాలు పెడతాము, వంటిమీద యింత బంగారం పెడతాము' అంటే చాలు. పెళ్ళి చూపులు గూడా అక్కర్లా యింక. 'ఇల్లు యిరకటం, ఆలి మర్కటం' అనేది నిజం చేస్తారు. అల్లుడిని తెచ్చాడు చూశావుగా;" అన్నది.

"అల్లుడికేమే తుమ్మా! తాసీల్దారైనాడు. పిల్లల కోసం

పెళ్ళాము భారతి కొత్తగుడ్డలూ టర్కీ టవల్ అందించింది. సాంబ్రాణీ పొగ వేసింది అంజమ్మ. అత్తరు పన్నీరు వాడింది భారతి. పిండి వంటలతో భోజనం. అదంతా గమనిస్తూనే వున్నది తుమ్మా.

"శాంతక్కా నీకిష్టమని, యేనాడో కావాలనుకున్నావని, మంచి కంచు గ్లాసులూ మరచెంబూ తెచ్చాను. మా వూళ్ళో వీధిలోకి కావిడేసుకుని తెచ్చాడు వ్యాపారి. యెంత బావున్నాయో చూశావా? బంగారు చెంబులకన్నా బాగున్నాయి. ఈ కంచు పళ్ళెం యెంత పొందికగా వున్నదో చూశావా? దీంట్లో అన్నం తినచ్చు. నీ కోసమనే తెచ్చా. నువే వాడుకోవాలి. నామీద కోపంగా వుంటే, నీకివి నచ్చకపోతే పంట కాలవలో పారేయ్: దగ్గరేగా కాలవ. అంజికిచ్చేవు. చాలా యిచ్చావు దానికి. అది తీసికెళ్ళటానికి వొప్పుకోదు. దానింట్లో యివి కనబడినాయా వూరుకోను." అన్నది పార్వతమ్మ, శాంత వాటిని తుడిచి అల్మారలో పెడుతూ నవ్వింది.

"అలాగే. అలాగే." అన్నది.

"పిల్లనిస్తాము. వచ్చి చూసిపో అన్నారు శాంతక్కా, నా మొగుడు మొద్దులు సంగతి నీకు తెలుసుగా. 'పిల్ల పేర పొలాలు పెడతాము, వంటిమీద యింత బంగారం పెడతాము' అంటే చాలు. పెళ్ళి చూపులు గూడా అక్కర్లా యింక. 'ఇల్లు యిరకటం, ఆలి మర్కటం' అనేది నిజం చేస్తారు. అల్లుడిని తెచ్చాడు చూశావుగా;" అన్నది.

"అల్లుడికేమే తుమ్మా! తాసీల్దారైనాడు. పిల్లల కోసం

మన వూళ్ళో జూనియర్ కాలేజీ పెడుతున్నాము. బిల్డింగ్ కట్టిస్తు న్నాము విరాళమిస్తారా! అని వూరి పెద్దలడిగితే మూడు లక్ష లిచ్చాడుట నీ అల్లుడు. పెళ్ళాన్ని ముద్దు చేసుకుంటాడు." అన్నది శాంతమ్మ.

"పిల్లని చూపొద్దాం రా!" అని కొత్తపెళ్ళికొడుకును, చన వుగా ఆపేక్షగా పిలిచి వెంట బెట్టుకెళ్ళింది తుమ్మా. పొద్దూకినా తాలేదు! రాత్రి భోజనాల వేళైంది.

అంజమ్మ యింట్లోకి బయటికీ తిరిగింది,

"యెటు తీసికెళ్ళిందో యెందుకు పోనిచ్చావు? అని తల్లి మీద విరుచుకు పడింది.

'నాతో చెప్పలేదు' అన్నది తల్లి. దానిమీద ఇంకా అరి చింది కూతురు.

యెలాగైతేనేం వచ్చారు. అల్లుడు సంచీలు, అట్టపెట్టెలు కింద వుంచాడు. అత్తగారు కళ్లు పెద్దవి చేసి వురిమింది.

అప్పుడే వీధిన బడినడి నడిచెల్లావూ అల్లుడా? కొత్త పెళ్ళి కొడుకువి దిష్టి తాకదూ.? అడ్డమైన వాళ్ళతో చీకట్లో తిరగటమ్మే ఇంట్లో చెప్పి పోనక్కరలేదు, లేడికి లేచిందే పరుగని వెళ్ళిపావ బమే.

'యెవరే అడ్డమైన వాళ్ళు? మళ్లాఅను' నడుమున చేయి పెట్టుకుని నిలబడింది తుమ్మా వంటింటి ముందున్నది.

'అత్తగారొతారు కదండీ. పార్వతమ్మత్తగారు. అవిడ పట్టు చీరలు కొనుక్కుంటుంటే తోడున్నా. అల్లుడు నవ్వుతూ

మన వూళ్ళో జూనియర్ కాలేజీ పెడుతున్నాము. బిల్డింగ్ కట్టిస్తు న్నాము విరాళమిస్తారా! అని వూరి పెద్దలడిగితే మూడు లక్ష లిచ్చాడుట నీ అల్లుడు. పెళ్ళాన్ని ముద్దు చేసుకుంటాడు." అన్నది శాంతమ్మ.

"పిల్లని చూపొద్దాం రా!" అని కొత్తపెళ్ళికొడుకును, చన వుగా ఆపేక్షగా పిలిచి వెంట బెట్టుకెళ్ళింది తుమ్మా. పొద్దూకినా తాలేదు! రాత్రి భోజనాల వేళైంది.

అంజమ్మ యింట్లోకి బయటికీ తిరిగింది,

"యెటు తీసికెళ్ళిందో యెందుకు పోనిచ్చావు? అని తల్లి మీద విరుచుకు పడింది.

'నాతో చెప్పలేదు' అన్నది తల్లి. దానిమీద ఇంకా అరి చింది కూతురు.

యెలాగైతేనేం వచ్చారు. అల్లుడు సంచీలు, అట్టపెట్టెలు కింద వుంచాడు. అత్తగారు కళ్ళు పెద్దవి చేసి వురిమింది.

అప్పుడే వీధిన బడినడి నడిచెల్లావూ అల్లుడా? కొత్త పెళ్ళి కొడుకువి దిష్టి తాకదూ.? అడ్డమైన వాళ్ళతో చీకట్లో తిరగటమే్ళ ఇంట్లో చెప్పి పోనక్కరలేదు, లేడికి లేచిందే పరుగని వెళ్ళిపోవ బమే.

'యెవరే అడ్డమైన వాళ్ళు? మళ్లా అను' నడుమున చేయి పెట్టుకుని నిలబడింది తుమ్మా వంటింటి ముందున్నది.

'అత్తగారౌతారు కదండీ. పార్వతమ్మత్తగారు. అవిడ పట్టు చీరలు కొనుక్కుంటుంటే తోడున్నా. అల్లుడు నవ్వుతూ

అన్నాడు. గుడ్డలు మార్చుకోవాలని పడగ్గదిలో కెళ్ళాడు.

అల్లుడు మర్యాదగా మాట్లాడుతుంటే నీకు మంట -యెందుకే అంజీ. నేనేమీ నీ అల్లుడిని కొరుక్కు తినలేదు. పోయి చూసుకో. పడగ్గదిలో దూరి గుడ్డలు మార్చు. మార్చుకోలేడేమో చిన్నవాడు. వెటకారం చేస్తూ నవ్వింది తుమ్మా.

"నువ్వు చిన్నదానివి గాదూ? నీ వేషం? నీ నగలూ. మరిడిని లొంగదీసిన దానివి యేమైనా చెయ్యగలవు. నీకూ అల్లుడొచ్చెగా? వాడితో వూరేగలేవూ? పనివేళా నే వచ్చినప్పుడే పదకం వేసుకుని పని కల్పించుకుని వచ్చావు. నలభై యేళ్ళు వెళ్ళలేదు:నీకూ? ఇంకేం కాన్పూ. బాబాయికి పక్షవాతమన్నారే యెట్లా వదిలి వచ్చావూ? నువ్వెళ్ళింది బజారుకి కాదు. డాక్టరుని చూడటానికే. నా అల్లుడికి లోకం పోకడ తెలియదింకా. నా అల్లుడిని పాడుచెయ్యకు వెలయాలు నయం నీతి పాటిస్తుంది. స్వంతవాళ్ళకు యెసరు పెట్టదు. అంటుండగానే కళ్ళనీళ్ళు నిండితే పమిటతో అద్దుకున్నది అంజమ్మ. పార్వతమ్మ గూడా యేడుపందుకున్నది.

"చూశావా శాంతక్కా! నీ యెదుటే యెన్ని మాటలంటున్నదో, పింతల్లని గూడా లేదు. చెల్లెల్ని గదా నీ యింటికి రాగూడదా, తనకు స్వంత యిల్లుండగా తను రాలేదా. మొగుడస్త్రమానం పూళ్ళమీదెందుకూ పోతాడుటా. నిజంగానే శావా మందులమ్ముతున్నాడంటే నమ్మనా? గురువిందగింజ నీ కూతురు. వేనిరైలుకే పోతా!" వెళ్ళబోయింది.

అన్నాడు. గుడ్డలు మార్చుకోవాలని పడగ్గదిలో కెళ్ళాడు.

అల్లుడు మర్యాదగా మాట్లాడుతుంటే నీకు మంట-యెందుకే అంజీ. నేనేమీ నీ అల్లుడిని కొరుక్కు తినలేదు. పోయి చూసుకో. పడగ్గదిలో దూరి గుడ్డలుమార్చు. మార్చుకోలేడేమో చిన్నవాడు. వెటకారం చేస్తూ నవ్వింది తుమ్మా.

"నువ్వు చిన్నదానివి గాదూ? నీ వేషం? నీ నగలూ. మరిదిని లొంగదీసిన దానివి యేమైనా చెయ్యగలవు. నీకూ అల్లుడొచ్చెగా? వాడితో వూరేదలేవూ? పనివేళా నే వచ్చినప్పుడే పదకం వేసుకుని పని కల్పించుకుని వచ్చావు. నలభై యేళ్ళు వెళ్ళలేదు:నీకూ? ఇంకేం కాన్పూ. బాబాయికి పక్షవాతమన్నారే యెట్లా వదిలి వచ్చావూ? నువ్వెళ్ళింది బజారుకి కాదు. డాక్టరుని చూడటానికే. నా అల్లుడికి లోకం పోకడ తెలియదింకా. నా అల్లుడిని పాడుచెయ్యకు వెలయాలు నయం నీతి పాటిస్తుంది. స్వంతవాళ్ళకు యెసరు పెట్టదు. అంటుండగానే కళ్ళనీళ్ళు నిండితే పమిటతో అద్దుకున్నది అంజమ్మ. పార్వతమ్మ గుడా యేడుపందుకున్నది.

"చూశావా శాంతక్కా! నీ యెదుటే యెన్ని మాటలంటున్నదో, పింతల్లని గూడా లేదు. చెల్లెల్ని గదా నీ యింటికి రాగూడదా, తనకు స్వంత యిల్లుండగా తను రాలేదా. మొగుడస్తమానం పూళ్ళమీదెందుకూ పోతాడుటా. నిజంగానే శావా మందులమ్ముతున్నాడంటే నమ్మనా? గురువిందగింజ నీ కూతురు. వేనిర్రై లుకే పోతా!" వెళ్ళబోయింది.

"వుండమ్మా! అన్నం తిని వెళ్ళు. అయినా ఇంత రాత్రి యెలా వెళ్తా. రేపు పొద్దున రైలుకి వెళ్ళవుగాని మీ మావయ్య వచ్చి టిక్కెట్టు కొనిస్తారు రా. యీ గొడవలెప్పుడూ వుండేవే" చెల్లెల్ని లోపలికి తీసికెళ్లింది శాంతమ్మ.

మరునాడు బాగా గడవలేదు, పార్వతమ్మ దోసకాయ ముక్కలు తరిగింది, కొత్త చింతకాయలు తుంపి కడిగి ఆరా అని పళ్ళెంలో వుంచింది. వంట చేస్తున్నది, తీపి కారం పండటమైపోయింది.

భారతి వచ్చి ముక్కల్ని చూసింది. చిన్న చిన్న ముక్క ముక్కలు ఏరి ఉప్పు అద్ది, తిని వెళ్ళిపోయింది. పార్వతమ్మ వచ్చి చూసింది.

"పప్పు కూరకనీ, పచ్చడికనీ చాలా తరిగానే, కాసినే ఉన్నాయేం? ఇది అంజి కూతురి పనే. చూసినదల్లా తింటుంది అనుకొన్నది మిగిలినవే తీసికెళ్ళింది

మధ్యాహ్నం మూడు గంటలకి నిద్ర తీస్తున్న తుమ్మ లేచింది. అంజమ్మ అరుస్తున్నది తుమ్మ లేచి వచ్చింది

"యెవరినే అంటున్నావు? నన్నే? విషం బెట్టానూ? నీ కూతురికా? కడుపొవాలనా? అప్పుడే కడుపా? హవ్వ! వినే వాళ్ళు నవ్వరూ, నోరుమూసుకో దూరానికి వినబడుతున్నాయి అన్నది దగ్గరగా నిలబడిందీ

భారతికి ఆపకుండా మోషన్సు. స్మృతి తప్పుతున్నది

"వుండమ్మా! అన్నం తిని వెళ్ళు. అయినా ఇంత రాత్రి యెలా వెళ్తా. రేపు పొద్దున రైలుకి వెళ్దువుగాని మీ మావయ్యే వచ్చి టిక్కెట్టు కొనిస్తారు రా. యీ గొడవలెప్పుడూ వుండేవే" చెల్లెల్ని లోపలికి తీసికెళ్లింది శాంతమ్మ.

మరునాడు బాగా గడవలేదు, పార్వతమ్మ దోసకాయ ముక్కలు తరిగింది, కొత్త చింతకాయలు తుంపి కడిగి ఆరా అని పళ్ళెంలో వుంచింది. వంట చేస్తున్నది, తీపి కారం పం డటమైపోయింది.

భారతి వచ్చి ముక్కల్ని చూసింది. చిన్న చిన్న ముక్క ముక్కలు ఏరి ఉప్పు అద్ది, తిని వెళ్ళిపోయింది. పార్వతమ్మ వచ్చి చూసింది.

"పప్పు కూరకనీ, పచ్చడికనీ చానా తరిగానే, కాసినే ఉన్నాయేం? ఇది అంజి కూతురి పనే. చూసినదల్లా తింటుంది అనుకొన్నది మిగిలినవే తీసికెళ్ళింది

మధ్యాహ్నం మూడు గంటలకి నిద్ర తీస్తున్న తుమ్మ లేచింది. అంజమ్మ అరుస్తున్నది తుమ్మ లేచి వచ్చింది

"యెవరినే అంటున్నావు? నన్నే? విషం బెట్టానూ? నీ కూతురికా? కడుపొప్పావాలనా? అప్పుడే కడుపా? హవ్వ! వినే వాళ్ళు నవ్వరూ, నోరుమూసుకో దూరానికి వినబడుతున్నాయి అన్నది దగ్గరగా నిలబడిందీ

భారతికి ఆపకుండా మోషన్సు. స్మృతి తప్పుతున్నది

శాంతమ్మ వైద్యుడిని తెచ్చింది. సాయంకాలానికి తగ్గినాయి, భారతి నవ్వుతూ తిరిగింది.

ఆ రాత్రికి భోజనాలయ్యాక తుమ్మ కబుర్లాడుతూనేవుంది అల్లుడు నవ్వుతూ జవాబులిస్తు వింటూనే వున్నాడు.

"మా ఊరు రండి అల్లుడుగారూ!" మాపొలాలు చూపిస్తా

'తప్పక వస్తా' అల్లుడు ప్రామిస్ చేశాడు

అంజమ్మ ప్రయాణం తలపెట్టగా యిబ్బంది రోజులు వచ్చాయి పార్వతమ్మ సరదాగా వంటచేసి అందరికీ పెట్టింది అల్లుడికి కొసరి కొసరి వడ్డించింది అంజమ్మా, భారతీ వరండాలో తినాల్సి వచ్చింది. తుమ్మ ఓరగా చూసింది ఆంజమ్మకి మండి పోయింది అల్లుడు పని వున్నదని వెళ్లిపోయాడు. స్నానమ యేదాకా వుండక, యెక్కడి గుడ్డలూ, చాపలూ అక్కడే వదలి బండి పిలుపించి, కూతుర్నెక్కించి, తానూ యెక్కుతూ యీ. సడించింది.

'నీ మరిదినే కోతినాడించినట్టు ఆడించు, నాఅల్లుడి జోలికి రావోక.

నోరు తిన్నగా రానీ, నీబండారం బైట పెడ్తా, మెడ్రాస్ లో యేం జరిగిందో చెప్తా దాంతో కొంపలంటుకొంటాయి.

3

బోద్దుగా, ముద్దుగా మాణిక్యమల్లే వునకూతురుకి వలకల మురుగులు పనస చెక్కురు గాజులూ, రెండేసి యెక్కించింది

శాంతమ్మ వైద్యుడిని తెచ్చింది. సాయంకాలానికి తగ్గినాయి, భారతి నవ్వుతూ తిరిగింది.

ఆ రాత్రికి భోజనాలయ్యాక తుమ్మ కబుర్లాడుతూనేవుంది అల్లుడు నవ్వుతూ జవాబులిస్తు వింటూనే వున్నాడు.

"మా ఊరు రండి అల్లుడుగారూ!" మాపొలాలు చూపిస్తా

'తప్పక వస్తా' అల్లుడు ప్రామిస్ చేశాడు

అంజమ్మ ప్రయాణం తలపెట్టగా యిబ్బంది రోజులు వచ్చాయి పార్వతమ్మే సరదాగా వంటచేసి అందరికీ పెట్టింది అల్లుడికి కొసరి కొసరి వడ్డించింది అంజమ్మా, భారతీ వరండాలో తినాల్సి వచ్చింది. తుమ్మ ఓరగా చూసింది అంజమ్మకి మండి పోయింది అల్లుడు పని వున్నదని వెళ్లిపోయాడు. స్నానమ యేదాకా వుండక, యెక్కడి గుడ్డలూ, చాపలూ అక్కడే వదలి బండి పిలుపించి, కూతుర్నెక్కించి, తానూ యెక్కుతూ యీ. సడించింది.

'నీ మరిదినే కోతినాడించినట్టు ఆడించు, నాఅల్లుడి జోలికి రావోక.

నోరు తిన్నగా రానీ, నీబండారం బైట పెడ్తా, మెడ్రాస్ లో యేం జరిగిందో చెప్తా దాంతో కొంపలంటుకొంటాయి.

3

బొద్దుగా, ముద్దుగా మాణిక్యమల్లే వున్నకూతురుకి వలకల మురుగులు పనస చెక్కురు గాజులూ, రెండేసి యెక్కించింది

తుమ్మా. మెళ్లో సన్నని గొలుసూ, దానికి పులిగోరు పతకం మొలకి బంగారు మామిడి పిందేల మొలత్రాడు కాళ్లకి వెండి గజ్జలు, చిక్కని నల్లని జుత్తు అనూరాధకి, అరమొగ్గిన బంగిన పల్లి మామిడి పండులాగా వుండి. తలాడిస్తు చిలకలాగా పలుకు తుంది, చెవుల జూకాలు కదిలి మెరుస్తాయి, యెర్రని పెదిమలు చిన్న నోరూ, పట్టుగౌనూ, జరీ అంచున్న పట్టుపావడా వేసింది తుమ్మా వెండి గిన్నెలో అన్నంకలిపి ముందుంచిందీ, కూతురు తన చిన్న చేతులతో తింటుంటే నేయివేస్తు చూస్తున్నదీ తుమ్మా

దేవయ్య మెల్లిగా వచ్చి పీటమీద కూచున్నాడు, వెండి పళ్ళెంలో అన్నీ వడ్డించున్నాయి, తింటూ భార్యని కూతుర్ని చూశాడు. గొణుగుతున్నట్టున్నాడు,

నీ సంగతేం బాగాలేదు. మళ్లా వాంతులూ జ్వరమూ, రంగాని రావద్దని చెప్పు, వాడిని మరీనెత్తికెక్కించుకుని భయం భక్తి లేకండా చేశావు, ఊలవేయుచూ పాటపాడతాడు, పొగరు నింపాదిగా తింటున్నాడు. తుమ్మా నెయ్యివడ్డించుతూ అన్నది.

'మీరు చెప్పలేరూ? నోరు లేదా? వాడిని చూస్తె భయ మెందుకూ? మీకన్న పదేళ్ళు చిన్న నాలుగు తన్నలేరూ? చెంపలు వాయిగొట్టలేరూ? మెడపట్టి గెంటలేరూ? వాడు నాతో కూడా, పక్కనే నడుస్తా చాల్లు కబుర్లాడుతుంటే వినపడదూ? కన పడదూ? వెనక నుంచుని బుజంమీదనించి మెడవంచి మొహం మీద మొహం పెట్టి మాట్లాడుతుంటే మీ రక్తం వుడికిపోలేదుం నడుం పట్టుకు మాట్లాడుతుంటే యెందుకూరుకున్నావు? మీకిష్ట?

తుమ్మా. మెళ్లో సన్నని గొలుసూ, దానికి పులిగోరు పతకం మొలకి బంగారు మామిడి పిందెల మొలత్రాడు కాళ్లకి వెండి గజ్జలు, చిక్కని నల్లని జుత్తు అనూరాధకి, అరమొగ్గిన బంగిన పల్లి మామిడి పండులాగా వుంది. తలాడిస్తు చిలకలాగా పలుకు తుంది, చెవుల జూకాలు కదిలి మెరుస్తాయి, యెర్రని పెదిమలు చిన్న నోరూ, పట్టుగౌనూ, జరీ అంచున్న పట్టుపావడా వేసింది తుమ్మా వెండి గిన్నెలో అన్నంకలిపి ముందుంచింది, కూతురు తన చిన్న చేతులతో తింటుంటే నేయివేస్తు చూస్తున్నది తుమ్మా

దేవయ్య మెల్లిగా వచ్చి పీటమీద కూచున్నాడు, వెండి పళ్ళెంలో అన్నీ వడ్డించున్నాయి, తింటూ భార్యని కూతుర్ని చూశాడు. గొణుగుతున్నట్టున్నాడు,

నీ సంగతేం బాగాలేదు. మళ్లా వాంతులూ జ్వరమూ, రంగాని రావద్దని చెప్పు, వాడిని మరీనెత్తికెక్కించుకుని భయం భక్తి లేకండా చేశావు, ఈలవేయుచూ పాటపాడతాడు, పొగరు నింపాదిగా తింటున్నాడు. తుమ్మా నెయ్యివడ్డించుతూ అన్నది.

'మీరు చెప్పలేరూ? నోరు లేదా? వాడిని చూస్తె భయ మెందుకూ? మీకన్న పదేళ్ళు చిన్న నాలుగు తన్నలేరూ? చెంపలు వాయిగొట్టలేరూ? మెడపట్టి గెంటలేరూ? వాడు నాతో కూడా, పక్కనే నడుస్తూ చొల్లు కబుర్లాడుతుంటే వినపడదూ? కన పడదూ? వెనక నుంచుని బుజంమీదనించి మెడవంచి మొహం మీద మొహం పెట్టి మాట్లాడుతుంటే మీ రక్తం వుడికిపోలేదుం నడుం పట్టుకు మాట్లాడుతుంటే యెందుకూరుకున్నావూ? మీకిష్ట?

లేనిదీ నాగదిలోకి రాగలడా? వాడి సెంటువాసనా వాడు, జల్సా రాయుడని తోచలేదా? మీమెతకతనం అడతనం కనిపెట్టే వాడికా చొరవ. మీ నంజు వ్యాధీ మీరూ. యేమీ చేయ లేరని తెలుసు వాడికి స్నానం చేసొచ్చి, తువ్వాలే లేనట్టు నా చీర పెట్టి వళ్ళు ద్దుకుంటుంటే చూడలేదూ? కళ్ళు మూసుకున్నారూ? నా రవిక జేబులో కూరుకొని వాళ్ళవూరెళతాడు" అగా హేళనా వెటకారం కలిపి దండకంలా చదివింది తుమ్మా. మొగుడు మాటకు మాట అనలేదు.

"మీరే వాడికి బాగా ప్రోత్సాహ మిచ్చారా మాటకొస్తే. నా పక్క చూపించిందీ మీరే. వీధిలో పడుకో, అరుగు మీద పడుకో అనలేరూ? నోరేదీ? నంగి. వాడి జేబులో పిస్టలుందేమో అని భయం. ఆడంగి. వాడు నా కోసం కాకపోతే యీ వూరు యీ యింటికి యేంపనిమీద వస్తున్నాడు. చేస్తున్నదే యెస్సై వుద్యోగం. పెళ్ళి చేసుకోమని తమ్ముడికి చెప్పలేరు. మీరే సంబంధం స్థిరపరచి పెళ్ళి చేసేయ లేరు. మీవేపు పెళ్ళికాని యీడేరిన ఆడపిల్లలున్నారుగా?"

సాహసించి నోరు పెగుల్చుకొని అన్నాడు. "నువ్వన్నా పుగా యెందుకు చేసుకుంటాడు? యేదో సాగితే పెళ్ళెందుకూ అంటారు నా మాట వింటాడా?

తుమ్మా కళ్ళు యెఱ్ఱబడి పెద్దవైనాయి.

"అబ్బో! చాలా పెద్దమనిషి! చేసేది చింతాకంతా, చెప్పే ది అరిటాకంతా అనీ సామెత! మీకు గుండెల్లేవని వాక్కాడా

లేనిదీ నాగదిలోకి రాగలడా? వాడి సెంటువాసనా వాడు, జల్సా రాయుడని తోచలేదా? మీమెతకతనం అడతనం కనిపెట్టే వాడికా చొరవ. మీ నంజు వ్యాధీ మీరూ. యేమీ చేయ లేరని తెలుసు వాడికి స్నానం చేసొచ్చి, తువ్వాలే లేనట్టు నా చీర పెట్టి వళ్ళు ద్దుకుంటుంటే చూడలేదూ? కళ్ళు మూసుకున్నారూ? నా రవిక జేబులో కూరుకొని వాళ్ళ వూరెళతాడు" అగా హేళనా వెటకారం కలిపి దండకంలా చదివింది తుమ్మా. మొగుడు మాటకు మాట అనలేదు.

"మీరే వాడికి బాగా ప్రోత్సాహ మిచ్చారా మాటకొస్తే. నా పక్క చూపించిందీ మీరే. వీధిలో పడుకో, అరుగు మీద పడుకో అనలేరూ? నోరేదీ? నంగి. వాడి జేబులో పిస్టలుందేమో అని భయం. అడంగి. వాడు నా కోసం కాకపోతే యీ వూరు యీ యింటికి యేంపనిమీద వస్తున్నాడు. చేస్తున్నదే యెస్సై వుద్యోగం. పెళ్లి చేసుకోమని తమ్ముడికి చెప్పలేరు. మీరే సంబంధం స్థిరపరచి పెళ్లి చేసేయ లేరు. మీవేపు పెళ్లికాని యీడేరిన అడపిల్లలున్నారుగా?"

సాహసించి నోరు పెగుల్చుకొని అన్నాడు. "నువ్వన్నట్టు పుగా యెందుకు చేసుకుంటాడు? యేదో సాగితే పెళ్ళెందుకూ అంటారు నా మాట వింటాడా?

తుమ్మా కళ్ళు యెర్రబడి పెద్దవైనాయి.

"అబ్బో! చాలా పెద్దమనిషి! చేసేది చింతాకంతా, చెప్పేది అరిటాకంతా అని సామెత! మీకు గుండెల్లేవని వాక్కున్నాడా

తేపనుకున్నారా! ఈ ఊరే యిటువఁటిది. నీ వాళ్ళనూ దిద్దుకు రావాలని లేదా? నా తప్పులే పెద్దవిగా కనబడతాయా? యెందు కులే అని వెరుస్తున్నా గురువిందగింజలు. తులసి వనంలో గం జాయి మొక్కనిట నేను, కృష్ణతులసి, లక్ష్మీతులసి అని రెండు న్నాయి. మీరంతా నల్లతులసి మొక్కలు. ఇంకా చెప్పాలంటే భూతులసి మొక్కలు. నా కాలి గోటికిరారు. కొడుకుని దిద్దుకు రాగలిగారా? కాపీ కొట్టాడని, వాచర్ని తన్నబోయాడనీ డిబార్ నేశారు. దొంగ సర్టిఫికెట్టుతో జాబ్‌లో చేరాడని గుట్టురట్టయింది, మరొక అబ్బాయ్ పేరు, తనపేరు ఒకటేనని కనిపెట్టి వాడు వ్రా సిన పరీక్ష పేపర్లు తనవేనని అన్నాడని జైల్లో పెట్టబోతుంటే త ప్పించిందెవరూ? ప్రతీ సారి కాపాడిందెవరూ? మాట్లాడరేం? చల్లాన్నం తింథున్నవాడిని బాదసాగింది తుమ్మా, దేవయ్య మూలుగూ, దెబ్బలూ వినబడి పెద్దాడప చు భూషణమ్మ వచ్చి నది వుక్కు మనిషి వంటిమీద నగలూ, చెముడు లేదు, చత్వా దమూ లేదు, చాదస్తం లేదు, తిండి పుష్టిగల మనిషి మరదల్ని లాగేసింది, పక్క గదిలో కందులు విసుర్తూ అంతా విన్నది.

'నీ చేతులు పడిపోనూ, మగ సంతానం కలగలేదని, బతి కి బట్టకడితే ముక్కు పోగులేస్తాననీ, వులిస్త్రాికుల్లో పొర్లిస్తాననీ మొక్కుకొని మా తమ్ముడినీ బతికించుకొంటే నువ్వు వాడిని చం పుతావాయేమే తుమ్మా! గోరంత కుంకుమ మొహాన పెట్టుకొని చిటికెడు పసుపు కాలికి రాసుకోవాలని వుండదా యేమేతుమ్మా. రంగా ఇంక రాడు పెళ్ళి నిశ్చయమైంది నువ్వే రంగాని ము ద్దుచేసి, వాడికిష్టమైనవన్నీ వండి పెడుతుంటే వచ్చాడు, నా తమ్ముడి నంటావేం? ని అలవాటులు తెలిసే నీ అల్లుడు నీకూతు

తేవనుకున్నారా! ఈ ఊరే యిటువంటిది. నీ వాళ్ళనూ దిద్దుకు రావాలని లేదా? నా తప్పులే పెద్దవిగా కనబడతాయా? యెందు కులే అని వెరుస్తున్నా గురువిందగింజలు. తులసి వనంలో గం జాయి మొక్కనిట నేను, కృష్ణతులసి, లక్ష్మీతులసి అని రెండు న్నాయి. మీరంతా నల్లతులసి మొక్కలు. ఇంకా చెప్పాలంటే భూతులసి మొక్కలు. నా కాలి గోటికిరారు. కొడుకుని దిద్దుకు రాగలిగారా? కాపీ కొట్టాడని, వాచర్ని తన్నబోయాడనీ డిబార్ నేశారు. దొంగ సర్టిఫికెట్టుతో జాబ్‌లో చేరాడని గుట్టు రట్టయింది, మరొక అబ్బాయ్ పేరు, తనపేరు ఒకటేనని కనిపెట్టి వాడు వ్రా సిన పరీక్ష పేపర్లు తనవేనని అన్నాడని జైల్లో పెట్టబోతుంటే త ప్పించిందెవరూ? ప్రతీ సారి కాపాడిందెవరూ? మాట్లాడరేం? చల్లాన్నం తింటున్న వాడిని బాదసాగింది తుమ్మా, దేవయ్య మూలుగూ, దెబ్బలూ వినబడి పెద్దాడప ఉ భూషణమ్మ వచ్చి నది వుక్కు మనిషి వంటిమీద నగలూ, చెముడు లేదు, చత్వా దమూ లేదు, చాదస్తం లేదు, తిండి పుష్టిగల మనిషి మరదల్ని లాగేసింది, పక్క గదిలో కందులు విసుర్తూ అంతా విన్నది.

'నీ చేతులు పడిపోనూ, మగ సంతానం కలగలేదని, బతి కి బట్టకడితే ముక్కు పోగులేస్తాననీ, వులిస్త్రాకుల్లో పొర్లిస్తాననీ మొక్కుకొని మా తమ్ముడినీ బతికించుకొంటే నువ్వు వాడిని చం పుతావాయేమే తుమ్మా! గోరంత కుంకుమ మొహాన పెట్టుకొని చిటికెడు పసుపు కాలికి రాసుకోవాలని వుండదా యేమేతుమ్మా. రంగా ఇంక రాడు పెళ్ళి నిశ్చయమైంది నువ్వే రంగాని ము ద్దుచేసి, వాడికిష్టమైనవన్నీ వండి పెడుతుంటే వచ్చాడు, నా తమ్ముడి నంటావేం? ని అలవాటులు తెలిసే నీ అల్లుడు నీకూతు

రుని పురిటికి కూడా పుట్టింటికి వంపనన్నాడు, నీపోలిక వస్తాందని, దానిచేత గొడ్డుచాకిరీ చేయించుచున్నారత్తవారు. వంచిన నడుమెత్తకండా పనిచేస్తుంది. రెక్కలువడేటు అలివెడుగిన్నెలు తోముతుంది. పో పోయి కూతురిని తెచ్చుకో' బయటికి గెంటి తలుపు గడియ పెట్టింది

4

పార్వతికి నెప్పి కలగలేదు. ఈ ఉబ్బసప్పక్షి యెన్నాళ్ళు ముద్దు చేస్తుందో తమ్ముడినీ. నేనెరగనా, సీజన్ వచ్చేస్తున్నది" నవ్వుకుంటూ బియ్యం బావు చేస్తున్నది. తలెత్తి చూస్తే వీధి గుమ్మంలో అల్లుడు కంటబడ్డాడు.

"రండి. రండి. అల్లుడుగారూ! అన్నమాట నిలబెట్టుకున్నారే!" చేతిలో చాట కింద వుంచేసి లేచింది. కాళ్ళకు నీళ్ళిచ్చి చాలా మర్యాద చేసింది. మంచి భోజనం పెట్టింది. మారు వడ్డిస్తూ, కమ్మని నెయ్యి చేతినిండా పోస్తూ అడిగింది.

"అంజమ్మా భారతీ బావున్నారా? మీ వాళ్ళంతా బావున్నారా? మొహమాటపడకండి అల్లుడుగారూ. అడిగి వేయించుకోవాలి. నన్ను చూసి పోవాలనేనా వచ్చారు? అత్తగారితో చెప్పే వచ్చారా?" నిమ్మకాయంత వెన్న వేసింది.

"మిమ్మల్నీ మీ పొలాలనీ చూసి పోదామనీనూ, సంబంధాలు చూడాలనీ గూడా వచ్చానత్తగారూ! చెప్పే వచ్చానింటి దగ్గర."

రుని పురిటికి కూడా పుట్టింటికి వంపనన్నాడు, నీపోలిక వస్తాం దని, దానిచేత గొడ్డుచాకిరీ చేయించుచున్నారత్తవారు. వంచిన నడుమెత్తకండా పనిచేస్తుంది. రెక్కలువడేటు అలివెడుగిన్నె అ తోవుతుంది. పో పోయి కూతురిని తెచ్చుకో' బయటికి గెంటి తలుపు గడియ పెట్టింది

4

పార్వతికి నెప్పి కలగలేదు. ఈ ఉబ్బసవృత్తి యెన్నాళ్ళు ముద్దు చేస్తుందో తమ్ముడినీ. నేనెరగనా, సీజన్ వచ్చేస్తున్నది" నవ్వుకుంటూ బియ్యం బాగు చేస్తున్నది. తలెత్తి చూస్తే వీధి గుమ్మంలో అల్లుడు కంటబడ్డాడు.

"రండి. రండి. అల్లుడుగారూ! అన్నమాట నిలబెట్టుకున్నారే!" చేతిలో చాట కింద వుంచేసి లేచింది. కాళ్ళకు నీళ్ళిచ్చి చాలా మర్యాద చేసింది. మంచి భోజనం పెట్టింది. మారు వడ్డిస్తూ, కమ్మని నెయ్యి చేతినిండా పోస్తూ అడిగింది.

"అంజమ్మా భారతీ బాగున్నారా? మీ వాళ్ళంతా బాగున్నారా? మొహమాటపడకండి అల్లుడుగారూ. అడిగి వెయించుకోవాలి. నన్ను చూసి పోవాలనేనా వచ్చారు? అత్తగారితో చెప్పే వచ్చారా?" నిమ్మకాయంత వెన్న వేసింది.

"మిమ్మల్నీ మీ పొలాలనీ చూసి పోదామనీనూ, సంబంధాలు చూడాలనీ గూడా వచ్చానత్తగారూ! చెప్పే వచ్చానింటి దగ్గర."

"యెవరికి సంబంధాలూ." వింతగా చూస్తు కూచున్నది.

"మా వాళ్ళమ్మాయి వున్నది. 'చిన్నప్పుడే చేయాలి. పల్లెటూళ్ళో వున్నాము. ఊరివారిచేత వేలెత్తి చూపించుకో రాదు.' అంటుంది మా అక్క. మీ అబ్బాయికివ్వాలని ఆలోచిస్తున్నారు. మీ వుద్దేశం తెలుసుకుంటే బావుంటుందని వెళ్ళి రమ్మన్నది మా అక్క. రెండోది, మీ అమ్మాయిని చేసుకోవాలని సరదా పడుతున్నారు. పెళ్ళికొడుకు తమ్ముడవుతాడు నాకు. మీకు నచ్చకపోయినా, యింకా చిన్నపిల్ల మీ అమ్మాయి అనుకున్నా, మరో సంబంధం యీ వూళ్ళోనే వున్నదన్నారు. ముత్యం అని మీ బంధువున్నాడుట. వాళ్ళమ్మాయి నిస్తామంటున్నారుట. అసలు పిల్ల యెట్లా వున్నదీ చూసి రమ్మన్నారు." ఆవకాయా అన్నం వెన్నా తింటున్నాడల్లుడు.

అప్పడం వడియం రెండోసారి వేస్తూ అన్నది తుమ్మ. "ముత్యం కూతురేం బావుండదు. కాలు పెణగబడి, నయంగాక కుంటుతున్నది. అంతేనా, ముత్యానికి యెనిమిదిమంది కూతుళ్ళు." అని నవ్వింది. "యెంతిస్తాడుటా ముత్యం? మహా యిస్తే పదివేలిస్తాడేమో, ఈ మండే ధరల్లో పదివేల రూపాయలూ పది రూపాయలతో సమానం. అది సరేగానీ అల్లుడుగారూ యివన్నీ చెప్పిందెవరూ?" అన్నదాలోచిస్తూ.

"అత్తగారే" అన్నాడల్లుడు. అన్నం ముందుకు తీస్తున్నాడు.

"అంజే! ఆశ్చర్యమే. ఇందులో యేదో కుట్ర వున్నది. సందేహం లేదు. మా సంగతి తెలుసే అంజికి? పెళ్ళిలో నన్ను

"యెవరికి సంబంధాలూ." వింతగా చూస్తు కూచున్నది.

"మా వాళ్ళమ్మాయి వున్నది. 'చిన్నప్పుడే చేయాలి. పల్లెటూళ్ళో వున్నాము. ఊరివారిచేత వేలెత్తి చూపించుకో రాదు.' అంటుంది మా అక్క. మీ అబ్బాయికివ్వాలని ఆలోచిస్తున్నారు. మీ వుద్దేశం తెలుసుకుంటే బావుంటుందని వెళ్ళి రమ్మన్నది మా అక్క. రెండోది, మీ అమ్మాయిని చేసుకోవాలని సరదా పడుతున్నారు. పెళ్ళికొడుకు తమ్ముడవుతాడు నాకు. మీకు నచ్చకపోయినా, యింకా చిన్నపిల్ల మీ అమ్మాయి అనుకున్నా, మరో సంబంధం యీ వూళ్ళోనే వున్నదన్నారు. ముత్యం అని మీ బంధువున్నాడుట. వాళ్ళమ్మాయి నిస్తామంటున్నారుట. అసలు పిల్ల యెట్లా వున్నదీ చూసి రమ్మన్నారు." ఆవకాయా అన్నం వెన్నా తింటున్నాడల్లుడు.

అప్పడం వడియం రెండోసారి వేస్తూ అన్నది తుమ్మ. "ముత్యం కూతురేం బావుండదు. కాలు పెణగబడి, నయంగాక కుంటుతున్నది. అంతేనా, ముత్యానికి యెనిమిదిమంది కూతుళ్ళు." అని నవ్వింది. "యెంతిస్తాడుటా ముత్యం? మహా యిస్తే పదివేలిస్తాడేమో, ఈ మండే ధరల్లో పదివేల రూపాయలూ పది రూపాయలతో సమానం. అది సరేగానీ అల్లుడు గారూ యివన్నీ చెప్పిందెవరూ?" అన్నదాలోచిస్తూ.

"అత్తగారే" అన్నాడల్లుడు. అన్నం ముందుకు తీస్తున్నాడు.

"అంటే! ఆశ్చర్యమే. ఇందులో యేదో కుట్ర వున్నది. సందేహం లేదు. మా సంగతి తెలుసే అంజికి? పెళ్ళిలో నన్ను

అల్లరి పెట్టాలని పథకం వేసిందేమో అదేం జరగదు. నేనింకా తెగించగలను" అన్నది.

"అంటే అర్థం గాలేదత్తగారూ" పెరుగుపేయమని చేయిపట్టాడు. అత్తగారివంకే చూశాడు. చిందకుండా పెరుగు వడ్డిస్తు తుమ్మా నవ్వింది.

"మీ అత్తగారేమీ పత్తిత్తూ గాదు, పరంజోతీ గాదు. మీ మామగారు పైకి డ్రగ్గిస్టలే, మందులు కొనమని శాంపిల్సి యిస్తూ తిరుగుతున్నట్టు పైకి కనిపిస్తున్నా, విదేశీ సరుకూ మత్తు పదార్థాలూ రహస్యంగా రవాణా చేస్తాడు. ఓసారి అంజిని వెంటేసుకుని మెడ్రాసు వెళ్ళాడు. కంటి జబ్బు అని కంటి డాక్టరు దగ్గరకెళ్ళారు" మళ్ళా నవ్వింది తుమ్మా.

"కంటిపరీక్ష చీకట్లో చేస్తారుట అల్లుడుగారూ. మొహంలో మొహం పెట్టి చూస్తారుట. మొగుడేమో దింపి వెళ్ళాడు." బాగా నవ్వుతూ చెప్పుకెళ్ళింది. "మొగుడు తీసికెళ్దామని వచ్చేప్పటికి, మీ అత్తగారు చీర దిద్దుకుంటూ కంటబడిందిట అల్లుడుగారూ! యేదో సామెత చెప్తారే, 'అత్తా నీ చీర తొలగిందన్నా తప్పే, తొలగలేదన్నా తప్పేట' అలా వుందిట సీను" బాగా నవ్వింది. తల కదిలి ముచ్చటముడి వూడిపోతే సరిగా ముడేసుకున్నది.

"యెందుకని తప్పు? సరిగా అర్థం గాలేదు."

"అంత అమాయకుడివా? యేం వెలిగిస్తున్నా?"

అల్లరి పెట్టాలని పథకం వేసిందేమో అదేం జరగదు. నేనింకా తెగించగలను" అన్నది.

"అంటే అర్థం గాలేదత్తగారూ" పెరుగుపేయమని చేయిపట్టాడు. అత్తగారివంకే చూశాడు. చిందకుండా పెరుగు వడ్డిస్తు తుమ్మా నవ్వింది.

"మీ అత్తగారేమీ పత్తిత్తూ గాదు, పరంజోతీ గాదు. మీ మామగారు పైకి డ్రగ్గిస్టలే, మందులు కొనమని కాంపిల్చా యిస్తూ తిరుగుతున్నట్టు పైకి కనిపిస్తున్నా, విదేశీ సరుకూ మత్తు పదార్థాలూ రహస్యంగా రవాణా చేస్తాడు. ఓసారి అంజిని వెంటేసుకుని మెడ్రాసు వెళ్ళాడు. కంటి జబ్బు అని కంటి డాక్టరు దగ్గరకెళ్ళారు" మళ్ళా నవ్వింది తుమ్మా.

"కంటిపరీక్ష చీకట్లో చేస్తారుట అల్లుడుగారూ. మొహంలో మొహం పెట్టి చూస్తారుట. మొగుడేమో దింపి వెళ్ళాడు." బాగా నవ్వుతూ చెప్పుకెళ్ళింది. "మొగుడు తీసికెళ్దామని వచ్చేప్పటికి, మీ అత్తగారు చీర దిద్దుకుంటూ కంటబడిందిట అల్లుడుగారూ! యేదో సామెత చెప్తారే, 'అత్తా నీ చీర తొలగిందన్నా తప్పే, తొలగలేదన్నా తప్పేట' అలా వుందిట సీను" బాగా నవ్వింది. తల కదిలి ముచ్చటముడి వూడిపోతే సరిగా ముడేసుకున్నది.

"యెందుకని తప్పు? సరిగా అర్థం గాలేదు."

"అంత అమాయకుడివా? యేం వెలిగిస్తున్నా?"

"ఒక తెలుగు పత్రికకు వారం వారం ఒక కాలమ్ రచన పంపుతాను. కాలమిస్టు అంటారు."

"అహః! పరాయి మగవాడు, పెద్దవాడు మాట్లాడుతూ కుర్చీ మీదుండగా, అత్తగారి బట్ట గాలికి తొలగిందిట. కోడలు చిన్నది. పక్కనే వున్నది. 'అత్తా! చీర తొలిగింది' అన్నదిట. పెద్దమనిషి వెళ్ళాక, అత్తగారు కోడల్ని బాదింది.

'యేమే! పరాయివాడెదుటే అంటావా ఆ మాట? చూడనట్టుండలేవూ? తెలివి తక్కువా ఆకలెక్కువా మొద్దుకి' అని రెండు బుగ్గలూ గిల్లిందిట అత్త. కోడలు పిల్ల భయపడి పోయింది. అట్లాగే మరోసారి మరో పెద్ద మనిషి కుర్చీమీద కూచుని మాట్లాడుతున్నాడుట. మళ్ళా గాలి వీచింది గట్టిగా. కోడల్లు నోరు మూసుకుని, గుడ్లుపెట్టుకు చూస్తూ వుండిపోయిందిట. పెద్దమనిషి వెళ్ళిపోయినాడు. అత్తగారు చూసుకుంటే చీర సరిగా లేదుట.

'చీర తొలిగితే చెప్పవేమే సిగ్గులేనిదానా? పరాయి వాడెదురుగా వుంటేని, చెప్పక్కర్లా?' అని వురిమిందిట.

తొలగలేదత్తా!' అన్నదిట కోడలు పిల్ల.

'తొలగితే, తొలగలేదంటావా? సిగ్గు బుగ్గి అవుతుంటే చూస్తూ కూచున్నావు' అని బాదిందిట కోడల్ని" నోటి మీద చెయ్యి వేసుకుని బాగా నవ్వింది.

అల్లుడూ నవ్వాడు. "రంజుగా వున్నది సామెత. కథానిక రాయచ్చు" పెరుగూ అన్నం ముగించి లేచాడు.

"ఒక తెలుగు పత్రికకు వారం వారం ఒక కాలమ్ రచన పంపుతాను. కాలమిస్టు అంటారు."

"అహః! పరాయి మగవాడు, పెద్దవాడు మాట్లాడుతూ కుర్చీ మీదుండగా, అత్తగారి బట్ట గాలికి తొలగిందిట. కోడలు చిన్నది. పక్కనే వున్నది. 'అత్తా! చీర తొలిగింది' అన్నదిట. పెద్దమనిషి వెళ్ళాక, అత్తగారు కోడల్ని బాదింది.

'యేమే! పరాయివాడెదుటే అంటావా ఆ మాట? చూడనట్టుండలేవూ? తెలివి తక్కువా ఆకలెక్కువా మొద్దుకి' అని రెండు బుగ్గలూ గిల్లిందిట అత్త. కోడలు పిల్ల భయపడి పోయింది. అట్లాగే మరోసారి మరో పెద్ద మనిషి కుర్చీమీద కూచుని మాట్లాడుతున్నాడుట. మళ్ళా గాలి వీచింది గట్టిగా. కోడల్లు నోరు మూసుకుని, గుడ్లుపెట్టుకు చూస్తూ వుండిపోయిందిట. పెద్దమనిషి వెళ్ళిపోయినాడు. అత్తగారు చూసుకుంటే చీర సరిగా లేదుట.

'చీర తొలిగితే చెప్పవేమే సిగ్గులేనిదానా? పరాయి వాడెదురుగా వుంటిని, చెప్పక్కర్లా?' అని వురిమిందిట.

తొలగలేదత్తా!' అన్నదిట కోడలు పిల్ల.

'తొలగితే, తొలగలేదంటావా? సిగ్గు బుగ్గి అవుతుంటే చూస్తూ కూచున్నావు' అని బాదిందిట కోడల్ని" నోటి మీద చెయ్యి వేసుకుని బాగా నవ్వింది.

అల్లుడూ నవ్వాడు. "రంజుగా వున్నది సామెత. కథానిక రాయచ్చు" పెరుగూ అన్నం ముగించి లేచాడు.

తిరిగి వచ్చి కుర్చీలో కూచుని చేయి తుడుచుకుంటు న్నాడు. తాంబూలం సరంజామా వున్న వెండి పళ్ళెం ముందుంచి కింద కూచున్నది తుమ్మ.

"నేను మీ మంచికే చెప్తున్నానల్లుడుగారూ! భారతీ మీరూ వేరే వుంటే మంచిది. మీ అత్తగారు, కూతుర్ని గూడా తప్పుదోవన పట్టించగల సమర్ధురాలు. నోరు పెద్దది. మొగుడే గెలుచుకు రాలేకుండా సతమత మవుతున్నాడు. మీరింకా చిన్నవారు."

అల్లుడు తాంబూలం నవులుతూ పోయి వుయ్యాల బల్ల మీద కూచుని వూగసాగాడు.

"నా కూతుర్నెందు కివ్వాలీ? పెద్ద కూతురికి చేశారుగా. ఆ అల్లుడో అడివి దున్నపోతు. నాజూకులే లేవు. ఈడేరంగా నే పిల్లని పంపేశారు. పదహారేళ్ళన్నా నిండని పిల్లకు, అప్పుడే రెండో కాన్పూ. ఈ కూతుర్ని అదే గాడిలో పోసేయాలా. ఇరవై యేళ్ళన్నా రానిదీ పెళ్ళి చేయరాదిప్పుడు. పెళ్ళంటే యేమిటల్లుడుగారూ? బిడ్డల్ని కనటం, మొగుడనుమానించటం, బావగారికో, మరిదికో చిక్కటం. అక్కడినించి నిందలు. ఇదేగా సంబడం. ఓ ముద్దు లేదు, మురిపెం లేదు, సరసం లేదు, షోకు లేదు. యెలా వుంటాడు నాకు కాబోయే అల్లుడూ? యెద్దల్లే వుంటాడా? యేనుగల్లే వుంటాడా? పెద్ద బొర్రా, బుర్ర మీసాలూ వున్నాయా?" అని లేచింది.

అల్లుడు బల్లదిగి నవ్వుతూ ప్రయాణమైనాడు.

తిరిగి వచ్చి కుర్చీలో కూచుని చేయి తుడుచుకుంటు న్నాడు. తాంబూలం సరంజామా వున్న వెండి పళ్ళెం ముందుంచి కింద కూచున్నది తుమ్మ.

"నేను మీ మంచికే చెప్తున్నానల్లుడుగారూ! భారతీ మీరూ వేరే వుంటే మంచిది. మీ అత్తగారు, కూతుర్ని గూడా తప్పుదోవన పట్టించగల సమర్థురాలు. నోరు పెద్దది. మొగుడే గెలుచుకు రాలేకుండా సతమత మవుతున్నాడు. మీరింకా చిన్నవారు."

అల్లుడు తాంబూలం నవులుతూ పోయి వుయ్యాల బల్ల మీద కూచుని వూగసాగాడు.

"నా కూతుర్నెందు కివ్వాలీ? పెద్ద కూతురికి చేశారుగా. ఆ అల్లుడో అడివి దున్నపోతు. నాజూకులే లేవు. ఈడేరంగానే పిల్లని పంపేశారు. పదహారేళ్ళన్నా నిండని పిల్లకు, అప్పుడే రెండో కాన్పూ. ఈ కూతుర్ని అదే గాడిలో పోసేయాలా. ఇరవై యేళ్ళన్నా రానిదీ పెళ్ళి చేయరాదిప్పుడు. పెళ్ళంటే యేమిటల్లుడుగారూ? బిడ్డల్ని కనటం, మొగుడనుమానించటం, బావగారికో, మరిదికో చిక్కటం. అక్కడినించి నిందలు. ఇదేగా సంబడం. ఓ ముద్దు లేదు, మురిపెం లేదు, సరసం లేదు, షోకు లేదు. యెలా వుంటాడు నాకు కాబోయే అల్లుడూ? యెద్దల్లే వుంటాడా? యేనుగల్లే వుంటాడా? పెద్ద బొర్రా, బుర్ర మీసాలూ వున్నాయా?" అని లేచింది.

అల్లుడు బల్లదిగి నవ్వుతూ ప్రయాణమైనాడు.

5

భాగీరదమ్మ కొడుకునిగని, లేచి తిరుగుతున్నదని, రైతు పెళ్లాం లచ్చిమి, అవూరినుంచి తన కూతురుని తెచ్చుకున్నది. వచ్చి చెప్పింది.

'పచ్చి బాలింత అమ్మగారూ!' అన్నది జాలిగా.

"అప్పుడే పనిలోమునిగింది భాగి" విచారంగా చూసింది తుమ్మా.

వెళ్ళి చూసొస్తానని యింట్లో చెప్పింది. అత్తా మామా వద్దనలేదు. మొగుడు మాత్రం అడ్డం చెప్పాడు. వద్దన్నాడు.

"యెందుకని వెళ్ళవద్దంటున్నారు? మా బావియ్య నీ తమ్ముడు రంగాలాంటి వాడు కాదు. మా అక్క మరీ పదకొండో నాటినుంచే నడుంకట్టుకొని వంటచేస్తుంది. అలివిగానిపని దానికి నా ల్రోజులుండి వస్తా." అన్నది. ఇద్దరు కూతుళ్ళకి నగలు పెట్టి సింగారించి, పెట్టె సద్దుతున్నది.

"పిల్లను చూచి రావాలి. అందుకని ఆగమన్నా. బాగా వున్నవాళ్ళె. అప్పుడే పదిసార్లు మధ్యవర్తిద్వారా కబురుపెట్టాడు పేడుకకైనా వెళ్ళి రావాలి. బాగుండదు. చేసుకోమని చెప్పినా యేమనరు. అందుకనాగమన్నా" అన్నాడు మెల్లిగా.

తలెత్తింది తుమ్మా. "యెవరువాళ్లు? బందువులే? మీకు తెలిసినవాళ్లా? అడ్రసివ్వండి. నేనూ మా బావియ్య వెళ్ళి చూసొస్తాము."

5

భాగీరథమ్మ కొడుకునిగని, లేచి తిరుగుతున్నదని, రైతు పెళ్లాం లచ్చిమి, అవూరినుంచి తన కూతురుని తెచ్చుకున్నది. వచ్చి చెప్పింది.

'పచ్చి బాలింత అమ్మగారూ!' అన్నది జాలిగా.

"అప్పుడే పనిలోమునిగిందీ భాగీ" విచారంగా చూసింది తుమ్మా.

వెళ్ళి చూసొస్తానని యింట్లో చెప్పింది. అత్తా మామా వద్దనలేదు. మొగుడు మాత్రం అడ్డం చెప్పాడు. వద్దన్నాడు.

"యెందుకని వెళ్ళవద్దంటున్నారు? మా బావియ్య నీ తమ్ముడు రంగాలాంటి వాడు కాదు. మా అక్క మరీ పదకొండో నాటినుంచే నడుంకట్టుకొని వంటచేస్తుంది. అలివిగానిపని దానికి నా ట్రోజులుండి వస్తా." అన్నది. ఇద్దరు కూతుళ్ళకి నగలు పెట్టి సింగారించి, పెట్టె సద్దుతున్నది.

"పిల్లను చూచి రావాలి. అందుకని ఆగమన్నా. బాగా వున్నవాళ్ళే. అప్పుడే పదిసార్లు మధ్యవర్తిద్వారా కబురుపెట్టాడు పేడుకకైనా వెళ్ళి రావాలి. బాగుండదు. చేసుకోమని చెప్పినా యేమనరు. అందుకనాగమన్నా" అన్నాడు మెల్లిగా.

తలెత్తింది తుమ్మా. "యెవరువాళ్లు? బంధువులే? మీకు తెలిసినవాళ్లా? అడ్రసివ్వండి. నేనూ మా బావియ్య వెళ్ళి చూసొస్తాము."

'మీ అక్క కూతురు గూడా కాన్పు కొచ్చిందిట. వాళ్ళకు పనివాళ్ళుండరు. నీకు మరీ పని యెక్కువై పోదు? శాన్నాళ్ళుండవలసి వస్తుందేమో' అన్నాడు భర్త. లేవలేక పోతున్నాడు. కాళ్ళు బరువు. వుయ్యాల బల్లమీదున్నాడు.

"యెంత ఆపేక్ష? యేమిటి విశేషం? లోగుట్టు పెరుమాళ్ళ కెరుక అని సామెత. అనుమానానికొక్కారణమేమిటి? నా మీదేమైనా నింద విన్నారా? యేమిటా నింద? నా సంగతి తెలుసుగా? యెడిపించారంటే నిజంచేస్తా. మరోడున్నాడంటారా ఆ వూళ్ళో? వుంటే వుంటాడు. పోతే పోతానూ. రోగిష్టికి కాపలా కాయాలా? కనీసం పోలేరమ్మ తిరణాలకైనా వెంటబెట్టుకెళ్ళలేరు."

మొగుడింక నోరెత్తలేదు కళ్ళు మూసుకున్నాడు.

'పురుషుడు' మెల్లిగా అంటూ పక్కగా చూసింది. తల విసిరింది.

6

అక్క కూతురు వేణి పనసపండంటి కొడుకును కన్నది. బారసాలకి అత్తవారొచ్చి వెళ్ళారు. పార్వతమ్మ బండీ దిగి లోపలికొస్తునే, అక్క భాగీరదమ్మతో అన్నది.

"మా అత్తవారలా చెప్పుకున్నారేమో అక్కా. తల్లీ బిడ్డా యిద్దరూ పోయారు. తల్లికి ధనుర్వాతమొచ్చిందట. నువ్వు పోరాదు" అని అడ్డు పడ్డారు. 'వెళ్లాల్సిందే' అని వచ్చేశాను. నీ వంట్లో బాగున్నదా. ఈ మాటు కాన్పు మరీ దగ్గరగాలా. మరీ చిక్కిపోయినావు."

'మీ అక్క కూతురు గూడా కాన్పు కొచ్చిందిట. వాళ్ళకు పనివాళ్లుండరు. నీకు మరీ పని యెక్కువై పోదు? శాన్నాళ్ళుం డవలసి వస్తుందేమో' అన్నాడు భర్త. లేవలేక పోతున్నాడు. కాళ్ళు బరువు. వుయ్యాల బల్లమీదున్నాడు.

"యెంత ఆపేక్ష? యేమిటి విశేషం? లోగుట్టు పెరుమాళ్ళ కెరుక అని సామెత. అనుమానానిక్కారణమేమిటి? నా మీదేమై నా నింద విన్నారా? యేమిటా నింద? నా సంగతి తెలుసుగా? యెడిపించారంటే నిజంచేస్తా. మరోడున్నాడంటారా ఆ వూళ్ళో? వుంటే వుంటాడు. పోతే పోతానూ. రోగిష్టికి కాపలా కాయాలా? కనీసం పోలేరమ్మ తిరణాలకైనా వెంటబెట్టుకెళ్ళలేరు."

మొగుడింక నోరెత్తలేదు కళ్లు మూసుకున్నాడు.

'పురుషుడు' మెల్లిగా అంటూ పక్కగా చూసింది. తల విసిరింది.

6

అక్క కూతురు పేడి పనసపండంటి కొడుకును కన్నది. బారసాలకి అత్తవారొచ్చి వెళ్ళారు. పార్వతమ్మ బండీ దిగి లోపలికొస్తునే, అక్క భాగీరదమ్మతో అన్నది.

"మా అత్తవారలా చెప్పుకున్నారేమో అక్కా. తల్లీ బిడ్డా యిద్దరూ పోయారు. తల్లికి ధనుర్వాతమొచ్చిందట. నువ్వె పోరాదు" అని అడ్డు పడ్డారు. 'వెళ్లాల్సిందే' అని వచ్చేశాను. నీ వంట్లో బాగున్నదా. ఈ మాటు కాన్పు మరీ దగ్గరగాలా. మరీ చిక్కిపోయినావు."

భాగీరదమ్మ యేమనలేక పోయింది. పెద్దక్క శాంతమ్మ పింతల్లి పున్నమ్మా సాయమున్నారు. ఇంట్లో రెండు వుయ్యాలలు. రెండు వుయ్యాలలలో గుమ్మడి పండంటి మగబిడ్డలు. వంటిమీద చిన్న మెత్తు బంగారం లేకపోతేనేం, కడుపునిండా తల్లిపాలు తాగుతున్నారు, భీమశంకరం బావియ్య వుయ్యాలలూపుతూ, కొడుకునీ, మనుమడినీ ముద్దులాడుతాడు. కావల్సినన్ని నీళ్ళు తోడి యింట్లో బిందెలనిండా, కళాయిలనిండా నింపుతాడు. సంతకెళ్ళి కూరలు తెస్తాడు. బావియ్య అన్నం తింటుంటేనే చూడబుద్ధవుతుంది. పిల్లల్ని బడికి పంపిస్తాడు. తాను తాలూక్కచేరికి పోతాడు. సాయంత్రం పచ్చాక పిల్లల్ని కూచోబెట్టుకొని, కథలూ, కబుర్లు చెపుతూ నవ్విస్తు చదువు చెబుతాడు

"బావియ్య! పెళ్ళిచూపులకెళ్ళి రావాలి" అన్నది నిలబడి

'మి అక్కాచెల్లెల్లు చూసొస్తే చాలు పార్వతీ! నేను అనవసరం గాదూ? పెద్ద ఉద్యోగిని గాను, పాడీపంటా లేవు యేమి చేస్తున్నారని అడిగితే 'గుమాస్తాగిరి' అనాలి. అదిగూడా మీ అక్కకోసం చేస్తున్నా, నాకదీ యిష్టం లేదు, ఆ పెళ్ళివారు ఆమర్యాదగా మాట్లాడారా, నేనూరుకోలేను .అది నా తత్వానికి పడదు. అన్నాడు నవ్వుతూ.

కులుకుతూ, పూగుతూ నిలబడి అన్నది తుమ్మా

"నువే వియ్యంకూడివనుకొంటారని నీకూ భయం,"

అది పరసమని బావియ్యకి తెలుసు,

"యెట్లా అనుకొంటారూ? వంటిమీద ఖరీదయిన గుడ్డలేవీ?

భాగీరదమ్మ యేమనలేక పోయింది. పెద్దక్క శాంతమ్మ పింతల్లి పున్నమ్మా సాయమున్నారు. ఇంట్లొ రెండు వుయ్యాలలు. రెండు వుయ్యాలలలో గుమ్మడి పండంటి మగబిడ్డలు. వంటిమీద చిన్న మెత్తు బంగారం లేకపోతేనేం, కడుపునిండా తల్లిపాలు తాగుతున్నారు, భీమశంకరం బావియ్య వుయ్యాల లూపుతూ, కొడుకునీ, మనుమడినీ ముద్దులాడుతాడు. కావల్సినన్ని నీళ్ళు తోడి యింట్లొ బిందెలనిండా, కళాయిలనిండా నింపుతాడు. సంతకెళ్ళి కూరలు తెస్తాడు. బావియ్య అన్నం తింటుంటేనే చూడబుద్ధవుతుంది. పిల్లల్ని బడికి పంపిస్తాడు. తాను తాలూక్కచేరికి పోతాడు. సాయంత్రం వచ్చాక పిల్లల్ని కూచోబెట్టుకొని, కథలూ, కబుర్లు చెపుతూ నవ్విస్తు చదుపు చెబుతాడు

"బావియ్య! పెళ్ళిచూపులకెళ్ళి రావాలి" అన్నది నిలబడి

'మీ అక్కాచెల్లెల్లు చూసొస్తే చాలు పార్వతీ! నేను అనవసరం గాదూ? పెద్ద ఉద్యోగిని గాను, పాడీపంటా లేవు యేమి చేస్తున్నారని అడిగితే 'గుమాస్తాగిరి' అనాలి. అదిగూడా మీ అక్కకోసం చేస్తున్నా, నాకదీ యిష్టం లేదు, ఆ పెళ్ళివారు ఆమర్యాదగా మాట్లాడారా, నేనూరుకోలేను .అది నా తత్వానికి పడదు. అన్నాడు నవ్వుతూ.

కులుకుతూ, పూగుతూ నిలబడి అన్నది తుమ్మా

"నువే వియ్యంకుడివనుకొంటారని నీకూ భయం,"

అది సరసమని బావియ్యకి తెలుసు,

"యెట్లా అనుకొంటారూ? వంటిమీద ఖరీదయిన గుడ్డలేవీ?

పురోహితుడో, పూజారో వెంటవచ్చాడు అనుకొంటారు నీ నగలకీ నా అవతారానికి పొంతనేదీ? అన్నాడు.

"పోనీ మంచి బట్టలు కొనిస్తా వస్తావా? అంది

'అవి కట్టుకొంటే మీ అక్క అనుమానించదూ? యెవరు కొనిచ్చారో తెలిసి తిట్టదూ? నీ సంగతి మీ అక్కకి తెలియదా?"

'మరీమోటుగా మాటాడుతున్నావు' అంది.

'నువ్వు కవ్వించావు, నేను అంటించాను, బరాబర్! అని స్నానానికని వెళ్లిపోయాడు,

ఇలా సరస మాడటమన్నా రాదు నామొగుడికి, యెప్పుడూ యేడుపుమొహమే అనుకొంటూ కళ్ళు తుడుచుకొంది

నోరారా పార్వతీ అని పిలిస్తేనే ఆ గొంతు వీణ మీటినట్టు వినిపించి ఒళ్ళు పులకలెత్తుతుంది. పై బట్టలేనిదీ ఆడదాని యెదుటికి రాడు. నా కూతుళ్ళనిద్దరినీ గూడా యెంత ముద్దు చేస్తున్నాడో, బావియ్య, నా మరిదికీ సరసం తెలియదు. ఆఫీసరు గదా అని రుచిగా చేసి పెడితే బాగోలా! బాగోలా! అనేవాడు మెక్కుతూనే. వళ్ళుమండి పడగ్గదిలో కిలాగా. దాంతో బాగుంది వాడిపని. కుక్కలాగా వచ్చేవాడు." అని పమిటకొంగు నోటికడ్డ ముంచుకొని నవ్వుకొన్నది. 'బాగీ బావియ్యకేం పెడుతున్నది? పప్పు అన్నం పూరగాయ చల్లా. రోజూ అంతే. అపెట్టేది అమృతమనుకొని కళ్ళ కద్దుకుని సంతోషంగా తింటాడు."

పురోహితుడో, పూజారో వెంటవచ్చాడు అనుకొంటారు నీ నగలకీ నా అవతారానికి పొంతనేదీ? అన్నాడు.

"పోనీ మంచి బట్టలు కొనిస్తా వస్తావా? అంది

'అవి కట్టుకొంటే మీ అక్క అనుమానించదూ? యెవరు కొనిచ్చారో తెలిసి తిట్టదూ? నీ సంగతి మీ అక్కకి తెలియదా?"

'మరీమోటుగా మాటాడుతున్నావు' అంది.

'నువ్వు కవ్వించావు, నేను అంటించాను, బరాబర్! అని స్నానానికని వెళ్లిపోయాడు,

ఇలా సరస మాడటమన్నా రాదు నామొగుడికి, యెప్పుడూ యేడుపుమొహమే అనుకొంటూ కళ్ళు తుడుచుకొంది

నోరారా పార్వతీ అని పిలిస్తె నే ఆ గొంతు వీణ మీటినట్టు వినిపించి ఒళ్ళు పులకలెత్తుతుంది. పై బట్టలేనిదీ ఆడదాని యెదుటికి రాడు. నా కూతుళ్ళనిద్దరినీ గూడా యెంత ముద్దు చేస్తున్నాడో, బావియ్య, నా మరిదికీ సరసం తెలియదు. ఆఫీసరు గదా అని రుచిగా చేసి పెడితే బాగోలా! బాగోలా! అనేవాడు మెక్కుతూనే. వళ్ళుమండి పడగ్గదిలో కిలాగా. దాంతో బాగుంది వాడిపని. కుక్కలాగా వచ్చేవాడు." అని పమిటకొంగు నోటికడ్డ ముంచుకొని నవ్వుకొన్నది. 'బాగీ బావియ్యకేం పెడుతున్నది? పప్పు అన్నం పూరగాయ చల్లా. రోజూ అంతే. ఆపెట్టేది అమృతమనుకొని కళ్ళ కద్దుకుని సంతోషంగా తింటాడు."

7

సందడిగా వున్న యింటిలో పార్వతమ్మ పని అందుకుంటూ తిరుగుతున్నది. రెండో అప్పా, బావా, కూతురూ వచ్చారు. అప్ప సీతమ్మ వుయ్యాల్లో వున్న పిల్లలిద్దరినీ ముద్దుచేసింది. కొత్త చొక్కాలెక్కించింది. చేతులకి సన్నని బంగారు మురుగు లెక్కించింది.

'భాగీ! శాంతక్కా! నేచేస్తాలే వంట. పిల్లకి పెళ్లి కుదిరింది పెళ్లివారు యిక్కడకి వచ్చి, పిల్లనిచూస్తాము. మీవూరు రాలేం అని వ్రాస్తె వచ్చాము. సాయంకాలం వస్తారు పెళ్లిచూపులకి. తీపీ, కారం చేసే తెచ్చా. అందరికి సరిపోతాయి. మా వూళ్ళో నాకు బాగాసాయమందింది. పిల్లవాడు బుద్ధిమంతుడూ, చిన్న వాడూ, అందగాడూ అని తెలిసింది. అన్నిటికీ తలూపాము. పెళ్ళికొడుక్కి పాతికేళ్ళే. బాంకులో వుద్యోగం." అన్నది.

"చెల్లాయి వచ్చిందే! మరిది కులాసా? వెంటబెట్టుకు రాలేదూ?" అనడిగింది పార్వతిని.

తుమ్మా పక్కచూపులు చూసింది. 'దినదిన గండం నూ రేళ్లాయుష్షు అని నీ మరిది దేబెయ్య బాగానే వున్నాడు" అని నవ్వేసింది.

సాయంకాలానికల్లా బంధువులొచ్చారు. ఇల్లు కలకలలాడి నది. సందడిచేశారు. పెళ్ళిచూపులైపోయినయ్. పెళ్లివారు వెళ్లి పోతున్నారు. ఒక యిరవైయేళ్ళ యువకుడు నవ్వుతూ వెళ్లి

7

సందడిగా వున్న యింటిలో పార్వతమ్మ పని అందుకుంటూ తిరుగుతున్నది. రెండో అప్పా, బావా, కూతురూ వచ్చారు. అప్ప సీతమ్మ వుయ్యాల్లో వున్న పిల్లలిద్దరినీ ముద్దుచేసింది. కొత్త చొక్కాలెక్కించింది. చేతులకి సన్నని బంగారు మురుగు లెక్కించింది.

'భాగీ! శాంతక్కా! నేచేస్తాలే వంట. పిల్లకి పెళ్లి కుదిరింది పెళ్లివారు యిక్కడకి వచ్చి, పిల్లనిచూస్తాము. మీవూరు రాలేం అని వ్రాస్తె వచ్చాము. సాయంకాలం వస్తారు పెళ్లిచూపులకి. తీపీ, కారం చేసే తెచ్చా. అందరికి సరిపోతాయి. మా వూళ్ళో నాకు బాగాసాయమందింది. పిల్లవాడు బుద్ధిమంతుడూ, చిన్న వాడూ, అందగాడూ అని తెలిసింది. అన్నిటికీ తలూపాము. పెళ్ళి కొడుక్కి పాతికేళ్ళే. బాంకులో వుద్యోగం." అన్నది.

"చెల్లాయి వచ్చిందే! మరిది కులాసా? వెంటబెట్టుకు రాలేదూ?" అనడిగింది పార్వతిని.

తుమ్మా పక్కచూపులు చూసింది. 'దినదిన గండం నూ రేళ్లాయుష్షు అని నీ మరిది దేబెయ్య బాగానే వున్నాడు" అని నవ్వేసింది.

సాయంకాలానికల్లా బంధువులొచ్చారు. ఇల్లు కలకలలాడి నది. సందడిచేశారు. పెళ్ళిచూపులైపోయినయ్. పెళ్లివారు వెళ్లి పోతున్నారు. ఒక యిరవైయేళ్ళ యువకుడు నవ్వుతూ వెళ్లి

పెళ్లివారి చెవిలోవూదాడు. అతనిపేరు గోవింద. చెప్పులషాపులో జాబ్. 'ఆ అమ్మాయి మీ అబ్బాయిని చేసుకోదుట.'

మరునాడు పొద్దున ప్రయాణమవుతున్న తండ్రి కూతురిని నిగ్గదీశాడు.

"యెందుకు చేసుకోనంటున్నావు. కారణం చెప్పాలి."

'ఆ పెళ్ళి కొడుకు ఉబ్బసవ్యాధిట.' అన్నది కూతురు.

"యెవరు చెప్పారు?"

'తుమ్మ పిన్ని చెప్పింది. తన నగలన్నీ నాకు పెడుతుందిట. తన మరిదికి చేసుకుంటుందిట. వంటపని వుండదట వంటవాడున్నాడుట.' అన్నది తండ్రి వంకే చూస్తూ. "చదివేది ఇంటరయినా మాట్లాడుతుంటే చదువురాని దానల్లే మాట్లాడుతున్నావు. మెదట కాకరకాయ అనేదానివి ఇంటర్లోచేరి కీకరకాయ అనటం నేర్చావు. పెళ్ళి కొడుకు తండ్రికి పెద్దమనుషులద్వారా మధ్యవర్తుద్వారా కట్నం అందజేశాము. మా అమ్మాయి మీ అబ్బాయిని చేసుకోదుట, కట్నం వెనక్కు పంపేయండి అనడిగితే మర్యాద పోవటంలా?"

సీతమ్మ వెలవెల పోయింది పెళ్ళివారింటినుంచి పురోహితుడొచ్చి, మీరు వేరే సంబంధం చూసుకోండి అని చెప్పి వెళ్లాడండీ యిప్పుడే. ఇదేమన్నదో వాళ్ళ కెవరో చెప్పారుట. అంది

శాంతమ్మా, భాగీరదమ్మా వచ్చి అంతా విన్నారు.

'ఇది తుమ్మా వనే. పిల్ల బుర్ర ఖరాబు చేసిపోయింది అన్నది భాగీరథమ్మ.

పెళ్లివారి చెవిలోవూదాడు. అతనిపేరు గోవింద. చెప్పులషాపులో జాబ్. 'ఆ అమ్మాయి మీ అబ్బాయిని చేసుకోదుట.'

మరునాడు పొద్దున ప్రయాణమవుతున్న తండ్రి కూతురిని నిగ్గదీశాడు.

"యెందుకు చేసుకోనంటున్నావు. కారణం చెప్పాలి."

'ఆ పెళ్ళి కొడుకు ఉబ్బసవ్యక్షిట.' అన్నది కూతురు.

"యెవరు చెప్పారు?"

'తుమ్మ పిన్ని చెప్పింది. తన నగలన్నీ నాకు పెడుతుందిట. తన మరిదికి చేసుకుంటుందిట. వంటపని వుండదట వంటవాడున్నాడుట.' అన్నది తండ్రి వంకే చూస్తూ. "చదివేది ఇంటరయినా మాట్లాడుతుంటే చదువురాని దానల్లే మాట్లాడుతున్నావు. మెదట కాకరకాయ అనేదానివి ఇంటర్లోచేరి కీకరకాయ అనటం నేర్చావు. పెళ్ళి కొడుకు తండ్రికి పెద్దమనుషులద్వారా మధ్యవర్తు ద్వారా కట్నం అందజేశాము. మా అమ్మాయి మీ అబ్బాయిని చేసుకోదుట, కట్నం వెనక్కు పంపేయండి అనడిగితే మర్యాద పోవటంలా?"

సీతమ్మ వెలవెల పోయింది పెళ్ళివారింటినుంచి పురోహితుడొచ్చి, మీరు వేరే సంబంధం చూసుకోండి అని చెప్పి వెళ్లాడండీ యిప్పుడే. ఇదేమన్నదో వాళ్ళ కెవరో చెప్పారుట. అంది

శాంతమ్మా, భాగీరదమ్మా వచ్చి అంతా విన్నారు.

'ఇది తుమ్మా పనే. పిల్ల బుర్ర ఖరాబు చేసిపోయింది అన్నది భాగీరధమ్మ.

"యెవరు చెప్పివుంటారు పెళ్ళవారికి." తండ్రినరసయ్య అన్నాడు.

ఇంకెవరూ గుంపులో గోవిందా అని గోవిందపనే యిది. శాంతమ్మకి నవ్వు వచ్చింది, అందుకే తుమ్మా గోవిందూ తెల్లారుజామున రైలందుకుని వెల్లిపోయారు. నాకప్పుడే అనుమానమొచ్చింది అన్నది.

అంజమ్మా వచ్చింది. పంచాయితీ విన్నది, అదా! మా అమ్మ దాన్ని బాగా నెత్తికెక్కించుకుని ముద్దు చేస్తుంది, అదా నా అల్లుడి నుతివిరిచి, వేరింటి కాపురం పెట్టించింది, దాన్ని చూడటానికి వెల్లి వచ్చాకే నా అల్లుడికి ఆ ఆలోచన వచ్చింది, నేనప్పుడే వూహించా, బాబోయ్! కాళ్ళావేళ్ళా పడి మంచిచేసుకొని, యింటికితెచ్చుకున్నా కూతురునీ, అల్లుడినీ. అల్లుడు వూళ్లో లేకపోతే నా కూతురొక్కర్తే యింట్లో వుండాలి. దానికి జాగర్త లేదు. స్టౌ దగ్గర గుడ్డలంటుకుంటాయేమోనని తల్లడిల్లిపోయాను అని ఆయాసపడింది.

భీమశంకరం స్నానంచేసి వుతికిన ధోవతీ కట్టి, విభూతి పెట్టుకుని, తువాలు భుజంమీద వేసుకుంటూవచ్చాడు విన్నాడు.

"నే వెళ్లి సర్దిచెప్పి వస్తా అన్నగారు! వదినగారూ! బాధపడకండి. చిన్నపిల తెలియక నమ్మింది మీ అమ్మాయి.

అక్కడే వున్న చిన్న కుర్చీపీట మీద కూచుని పెళ్లికూతుర్ని దగ్గరికి తీసుకొన్నాడు నవ్వుతూ చెప్పాడు.

"యెవరు చెప్పివుంటారు పెళ్ళివారికి." తండ్రినరసయ్య అన్నాడు.

ఇంకెవరూ గుంపులో గోవిందా అని గోవిందపనే యిది. శాంతమ్మకి నవ్వు వచ్చింది, అందుకే తుమ్మా గోవిందూ తెల్లారుజామున రైలు అందుకుని వెల్లిపోయారు. నాకప్పుడే అనుమానమొచ్చింది అన్నది.

అంజమ్మా వచ్చింది. పంచాయితీ విన్నది, అదా! మా అమ్మ దాన్ని బాగా నెత్తికెక్కించుకుని ముద్దు చేస్తుంది, అదా నా అల్లుడి మతివిరిచి, వేరింటి కాపురం పెట్టించింది, దాన్ని చూడటానికి వెల్లి వచ్చాకే నా అల్లుడికి ఆ ఆలోచన వచ్చింది, నేనప్పుడే వూహించా, బాబోయ్! కాళ్ళావేళ్ళా పడి మంచిచేసుకొని, యింటికితెచ్చుకున్నా కూతురునీ, అల్లుడినీ. అల్లుడు వూళ్లో లేకపోతే నా కూతురొక్కర్తే యింట్లో వుండాలి. దానికి జాగర్త లేదు. స్టౌ దగ్గర గుడ్డలంటుకుంటాయేమోనని తల్లడిల్లిపోయాను అని ఆయాసపడింది.

భీమశంకరం స్నానంచేసి వుతికిన ధోవతీ కట్టి, విభూతి పెట్టుకుని, తువాలు భుజంమీద వేసుకుంటూవచ్చాడు విన్నాడు.

"నే వెళ్లి సర్దిచెప్పి వస్తా అన్నగారు! వదినగారూ! బాధపడకండి. చిన్నపిల తెలియక నమ్మింది మీ అమ్మాయి.

అక్కడే వున్న చిన్న కుర్చీపీట మీద కూచుని పెళ్లికూతుర్ని దగ్గరికి తీసుకొన్నాడు నవ్వుతూ చెప్పాడు.

"చిన్నతల్లీ! గిరిజా! మెరిసేదంతా బంగారం గాదు. పార్వతమ్మ వంటిమీద మెరిసే నగలు చూసి ఆమె మనసుగూడా బంగారమంటిదనుకొన్నావు. రేపు మనిద్దరమెళదాం. నువ్వెటువంటివాడిని చేసుకుందామనుకొంటున్నావో చూపిస్తా. యెటువంటి పెళ్లికొడుకుని చేసుకోబోతున్నావో తెలిసిపోతుంది.

అంజమ్మ విరగబడి నవ్వుతూ పెళ్లికూతురి చెయ్యి పట్టుకొని ఆడిస్తు అన్నది. నువ్వు వరించబోయేవాడికి నత్తి, వెఱ్ఱీనూ బొగ్గురంగులో వుంటాడు. చదువు అబ్బలేదు.

భీమశంకరం నవ్వుతూనే కంటిన్యూ చేశాడు.

అంతేనా గిరిజా తల్లీ! వూళ్ళో ప్రచారం చేసి వచ్చింది పార్వతి నేను విభూతిపెట్టి జ్వరాలు నయంచేసి, విభూతిముండాకొడుకని పేరుబడ్డానుట. తాయెత్తులు రక్షరేకులు అమ్ముతానట మీ పిన్ని భాగీరథమ్మ అందరిళ్ళల్లో వంటచేసి వంటలక్క అని బిరుదు పొందిందిట మీ పిన్నికి నేనేమీ ఇవ్వలేదుట. గంపెడు పిలలను మాత్రం యిచ్చానుట, ఆమే తనక్కావలసినవన్నీ సంపాయించుకుంటుందిట, నవ్వుతూ నేపున్నారు.

నిన్న పొద్దున నేను స్నానం చేస్తుండగా పార్వతి తన చీర ఆరేస్తూ గోడవార వున్నది. పెద్దకోతి ఒకటి వెనకాలగా వచ్చి, చీరలాగుతున్నది, రవికలేదు, పార్వతి పెద్దగా అరిచింది సమయానికి అందుబాటులో మంచికర్ర ఉన్నది, దాన్ని అందుకున్నా కానీ యెవరుకోతీ, యెవరుమనిషి గుర్తించలేకపోయినాను. అంటుంటే గిరిజ భీమశంకరం పేడచుట్ట చేతలేసినవ్వటం మొదలు పెట్టింది, మంచి పని చేస్తున్నదని శివశంకరం సంతోషించాడు.

"చిన్నతల్లీ! గిరిజా! మెరిసేదంతా బంగారం గాదు. పార్వతమ్మ వంటిమీద మెరిసే నగలు చూసి ఆమె మనసుగూడా బంగారమంటి దనుకొన్నావు. రేపు మనిద్దరమెళదాం. నువ్వెటువంటివాడిని చేసుకుందా మనుకొంటున్నావో చూపిస్తా. యెటువంటి పెళ్లికొడుకుని చేసుకోబోతున్నావొ తెలిసిపోతుంది.

అంజమ్మ విరగబడి నవ్వుతూ పెళ్లికూతురి చెయ్యి పట్టుకొని ఆడిస్తు అన్నది. నువ్వు వరించబోయేవాడికి నత్తి, వెఱ్ఱీనూ బొగ్గురంగులో వుంటాడు. చదువు అబ్బలేదు.

భీమశంకరం నవ్వుతూనే కంటిన్యూ చేశాడు.

అంతేనా గిరిజా తల్లీ! వూళ్ళో ప్రచారం చేసి వచ్చింది పార్వతి నేను విభూతిపెట్టి జ్వరాలు నయంచేసి, విభూతిముండాకొడుకని పేరుబడ్డానుట. తాయెత్తులు రక్షరేకులు అమ్ముతానట మీ పిన్ని భాగీరథమ్మ అందరిళ్ళల్లో వంటచేసి వంటలక్క అని బిరుదు పొందిందిట మీ పిన్నికి నేనేమీ ఇవ్వలేదుట. గంపెడు పిలలను మాత్రం యిచ్చానుట, ఆమే తనక్కావలసినవన్నీ సంపాయించుకుంటుందిట, నవ్వుతూ నేవున్నాను.

నిన్న పొద్దున నేను స్నానం చేస్తుండగా పార్వతి తన చీర ఆరేస్తూ గోడవార వున్నది. పెద్దకోతి ఒకటి వెనకాలగా వచ్చి, చీరలాగుతున్నది, రవికలేదు, పార్వతి పెద్దగా అరిచింది సమయానికి అందుబాటులో మంచికర్ర ఉన్నది, దాన్ని అందుకున్నా కానీ యెవరుకోతీ, యెవరుమనిషి గుర్తించలేక పోయినాను. అంటుంటే గిరిజ బీమశంకరం పాదచుట్టి చేతలేసినవ్వటం మొదలు పెట్టింది, మంచు పని చేస్తున్నదని శివశంకరం సంతోషించాడు.

రాముడు చూడు గిరిజా తల్లి యెవరు సుగ్రీవుడూ, యెవరు వాలీ గుర్తు పట్టలేక పోయాడు, దేవుడిలాంటివాడికే గుర్తించటం చాతకాలేదు. కొంగు లాగుతున్నది కోతి అని నిర్ధారించుకుని కర్ర విసిరేశాను. నువ్వక్కడుండాల్సింది గిరిజా! చిన్నతల్లి. ఆ కర్ర సరిగ్గా కోతి చేతికి తాకింది. కొంగు వదిలి అరుస్తూ పారిపోయిందికోతి. పార్వతి యింట్లోకి పరుగెత్తింది. రేపు మనిద్దరం వెళ్దామా వాళ్ళవూరు. నువ్వు వరించబోయే వరుణ్ణి చూసొద్దామా? అని నవ్వాడు.

గిరిజా బాగా నవ్వుతూ అన్నది.

'వద్దు బాబాయ్! అమ్మా! నాన్నా! యెన్నిక చేసినవాళ్ళతూనే చేసుకొంటా బాబాయి. భీమశంకరం సంతోషించి తల మీద దువ్వుతూ అలకలు దిద్దుతూ, గిరిజను జేళ్లో కూచోబెట్టుకున్నాడు.

అందరూ నవ్వారు. సీతమ్మ నవ్వింది.

"చాల్లే మరిదీ నీదంతా హాస్యం. తమ్మా నాతోనూ అన్నది. 'కాలేజీ చదువు పెలిగించిందని, ఆ దామోదరం కూతుర్ని నీ పెద్ద కొడుకు సుబ్బులుకి చేసుకుంటామని, నువ్వూ, బావా మాటిచ్చారుటగా సీతక్కా! ఆ పిల్లకు కాలేజీ నిండా మొగులే. ఇంటిక్కాడా వెంటబడి వస్తున్నారని, పిల్లను చదువు మాన్పించారు. యేంచేసినా యేమన్నా తమ్మా మా చెల్లెలేగా. దానిమీద చెయ్యి చేసుకుంటావా యేం?" అని సరసమాడింది. "నువ్వు వెళ్ళి పెళ్ళివారికి నచ్చచెప్పి ఒప్పించి వచ్చాకేవెళ్తాం. సరేనా పదండి భోజనాల వేళైంది. నువ్వు కచేరీకి వెళ్ళొద్దూ? అన్నది.

రాముడు చూడు గిరిజా తల్లి యెవరు సుగ్రీవుడూ, యెవరు వాలీ గుర్తు పట్టలేక పొయాడు, దేవుడిలాంటివాడికే గుర్తించటం చాతకాలేదు. కొంగు లాగుతున్నది కోతి అని నిర్ధారించుకుని కర్ర విసిరేశాను. నువ్వక్కడుండాల్సింది గిరిజా! చిన్నతల్లి. ఆ కర్ర సరిగ్గా కోతి చేతికి తాకింది. కొంగు వదిలి అరుస్తూ పారిపోయిందికోతి. పార్వతి యింట్లోకి పరుగెత్తింది. రేపు మనిద్దరం వెళ్దామా వాళ్ళవూరు. నువ్వు వరించబోయే వరుణ్ణి చూసొద్దామా? అని నవ్వాడు.

గిరిజా బాగా నవ్వుతూ అన్నది.

'వద్దు బాబాయ్! అమ్మా! నాన్నా! యెన్నిక చేసినబ్బాతూనే చేసుకొంటా బాబాయి. భీమశంకరం సంతోషించి తల మీద దువ్వుతూ అలకలు దిద్దుతూ, గిరిజను జెళ్లో కూచోబెట్టకున్నాడు.

అందరూ నవ్వారు. సీతమ్మా నవ్వింది.

"చాల్లే మరిదీ నీదంతా హాస్యం. తమ్మా నాతోనూ అన్నది. 'కాలేజీ చదువు పెలిగించిందని, ఆ దామోదరం కూతుర్ని నీ పెద్ద కొడుకు సుబ్బులుకి చేసుకుంటామని, నువ్వూ, బావా మాటిచ్చారుటగా సీతక్కా! ఆ పిల్లకు కాలేజీ నిండా మొగులే. ఇంటి క్కూడా వెంటబడి వస్తున్నారని, పిల్లను చదువు మాన్పించారు. యేంచేసినా యేమన్నా తమ్మా మా చెల్లెలేగా. దానిమీద చెయ్యి చేసుకుంటావా యేం?" అని సరసమాడింది. "నువ్వు వెళ్ళి పెళ్ళివారికి నచ్చచెప్పి ఒప్పించి వచ్చాకేవెళ్తాం. సరేనా పదండి భోజనాల వేళ్లైంది. నువ్వు కచేరీకి వెళ్ళొద్దూ? అన్నది.

గబగబా విస్తర్లు వేసి వడ్డన చేశారు. నేతి జారీ పట్టుకొచ్చింది భాగీరథమ్మ. నెయ్యి వడ్డిస్తు అన్నది.

“నాతోనూ అన్నది తుమ్మా. ‘నీకేమే బాగీ! అదృష్టమంటే నీదే. బుద్ధిమంతులైన పిల్లలు నీపిల్లలు. నీ రెండో కూతురు శారదని వెంకట్‌కిస్తావా యేమే భాగీ! వాడితో తిరగనిస్తున్నావు. ఆ భటాచోర్ వెధవకేంలేదు. నూటికో కోటికో వేషం వేస్తాడు పిక్చర్‌లో. గొగ్గిపళ్ళవాడూ అందగాడా? ఎక్‌స్ట్రాలతో నేస్తం కట్టి, వాళ్ళిచ్చేదాంతో మంచిసూట్లు కొని, దర్జా వెలిగిస్తున్నాడు నేను మాట్లాడలేదు. విని వూరుకొన్నా బావా! ముళ్ళచెట్టును రాచుకుంటే మరకలౌతై. అని నెయి వడ్డించింది.

బాగా చెప్పావు బాగీ! అన్నాడు బావ నరసయ్య.

— సమాప్తం —

గబగబా విస్తర్లు వేసి వడ్డన చేశారు. నేతి జారీ పట్టుకొచ్చింది భాగీరథమ్మ. నెయ్యి వడ్డిస్తు అన్నది.

"నాతోనూ అన్నది తుమ్మా. 'నీకేమే బాగీ! అదృష్టమంటే నీదే. బుద్ధిమంతులైన పిల్లలు నీపిల్లలు. నీ రెండో కూతురు శారదని వెంకట్‌కిస్తావా యేమే భాగీ! వాడితో తిరగనిస్తున్నావు. ఆ భటాచోర్ వెధవకేంలేదు. నూటికో కోటికో వేషం వేస్తాడు పిక్చర్‌లో. గొగ్గిపళ్ళువాడూ అందగాడా? ఎక్‌స్ట్రాలతో నేస్తం కట్టి, వాళ్ళిచ్చేదాంతో మంచిసూట్లు కొని, దర్జా వెలిగిస్తున్నాడు నేను మాట్లాడలేదు. విని వూరుకొన్నా బావా! ముళ్ళచెట్టును రాచుకుంటే మరకలౌతై. అని నెయి వడ్డించింది.

బాగా చెప్పావు బాగీ! అన్నాడు బావ నరసయ్య.

— సమాప్తం —